

V Praze 21. prosince

Teď abych uměl jednou tváří se smát a druhou plakat! Chci totiž taky tak mimochodem zavadit o českou politiku, chci činit pokání a lituju, že jsem se jednou vyjádřil: *nejsem politik*. Když se tak rozhlédnu, pročpak bych zrovna já jím nebyl? Právě teď povídají divné věci o té české politice. Jedni, že prý „se nacházíme na nepravé cestě“, druzí, „že jsme odsouzeni k nečinnosti“, jinými slovy: že jsme prozatím hotovi. Co politik bych zajisté byl také tedy dovedl přivést to až k „nečinnosti“, ba já bych byl i co politický vůdce nejspíš výborně obstál a na „nepravou cestu“ bych nás uvedl zrovna hravě snad za trochu míň než deset let. Odporuju národu svou firmu pro budoucnost, zapuzuju všechnu nepravou skromnost, a bude-li zas jednou poptávka po lidech: *kazit* dovede níže nepodepsaný také!

Je to ale pravda, že jsme na nepravé cestě? Vždyť snad není tak těžko učiniti si cestu pravou! Jakpak se zakládají silnice? Kolem *splavných* řek, pěknou plání a *schůdným* údolím, a musí-li se přece do vrchu, vymyslí se chytrá serpentina. To je to celé, a toho bychom byli nedovedli? A nemá Goethe pravdu, praví-li:

*Ein guter Mensch in seinem dunklen Drange
ist sich des rechten Weges wohl bewußt —?*

a cožpak jsme my všichni jen lidé zlí? Nebo — teď vítězí ve mně zas jednou zbožná mysl — jsme my snad všemohoucnější než sám všemohoucí a nevíme o tom ani? Nestojí psáno: „Každý musí kráčet cestou tou, kterou mu vytknul pánbůh sám — jeho cesta je boží cesta?“ Dovedli jsme tedy snad chytrostí svou splést i pánaboha, nebo je ta

naše politika taková, že jí ani sám pánbůh neporozumí? Toť bych já byl zrovna bohorovný!

Či mají pravdu, kdož tvrdí, že jsme prozatím hotovi? Svítí slunce do odevřeného prozatímního hrobu, kane slza do něho a kropí tam růže uvadlé? K smíchu! Už ta „prozatímnost“ nasvědčuje něčemu zcela jinému — pětimilionový, zdravý, čilý a činný národ, který chce a chce žít — cožpak nám někdo vnucuje dýku do ruky? Něco ovšem „visí ve vzduchu“. Je nám as tak, jako bychom byli po krk vlezli do studené vody, nebo jako kdyby nám byl někdo pytel hodil na hlavu a zatáh, nebo jako bychom právě byli vytrženi z těžké dřímoty a v roztomilé pitomosti ohmatávali si myšlének prázdné čelo, nebo třeba i jinak, — ale cožpak nemáme víc výtečných svých rádčů? A nemají oni myšlének na zavolání? Již před nějakým časem pronesla se — nevím, zda to bylo naposled v poslaneckém klubu — nalehavá otázka: „Co teď!?“ — „Teď? Teď nic! Teď takhle aby chodilo stále hodně mnoho deputac do Vídně, ale aby byli deputovaní samí muži s hodně velkými vousy, to imponuje!“ pravil rádce.

A vskutku, už myšlénka ta sama o sobě imponuje svou tento! Člověk stojí při ní zcela ustrnulý a zapomene ústa zavřít. Jaká jednoduchost! Jak musíme být sami sobě povděční, že nejsme jako staří Římané! Holili se a neimponovali jak známo nikomu; teprv za císaře Hadriána začli nosit zase brady a pak už to jak známo šlo. Jen jakou barvu mají ty Vídni imponující vousy mít!

Zeptáme se některého ze svých politických tkalců — máme pánů Klubků víc než Shakespeare — a ten nám již poradí, zda máme do Vídně jezdit „v těch fousech barvených na slaměno, či v těch, co jsou jako sirka“. Zaplať pánbůh, že české brady jsou úrodné! Vlastenectví bude se teď měřit podle nich; komu nerostou, nemá politického talentu, kdo se dá, na příklad kvůli čistotě, oholit, je zrádce. Politické mizérii bude odpomoženo a zároveň se vyhová národní naší spotřebě zrádců; je značná, každou chvíli spotřebujeme nějakého.

Ale nechcem-li jezdit do Vídně, chcem-li být „na ten čas na poli politiky odsouzeni k nečinnosti“, jak Pokrok dí, dobrá, jiný mudrc, jiná „politická“ rada. Prodává se ve všech řádných kněhkupectvích výtisk po krejcaru a má výborně zvolenou formu, formu letanie. Některé ukázky:

Každý jak může!

Kdo jest povolán k výrobě statků hmotných, obohacuj se — pro národní blaho!

Komu tlí božská jiskra nadšení v srdci, vzdal se ruchu šumné politiky a v tiché komůrce své tvoř díla básnická — pro národní blaho!

Kdo cítíš nadání pro sochařství, kup si několik liber sádry, neboť jí potřebuješ k modelování — pro národní blaho!

Item k malířství kup štětec a tento — pro národní blaho!

Kdo míníš býti knězem v chrámě vědy, dělej, abys napsal přec něco rozumného — pro národní blaho!

Kdo pranic neumíš, dej se svou „stranou“ stále vychvalovat a nechť ti dohodí nějaké tučné místo — pro národní blaho!

Kdo umíš ještě míň než nic, nepleť se do ničeho, aby tě alespoň policie neshrábla, a zachovej se k lepším časům — pro národní blaho!

Kdo nic nemáš, hled' se dobře oženit, a jsi-li jen trochu k čemu, nedělej to pod dvacet tisíc — pro národní blaho!

Jsi-li ženat, hled', abys měl hodně mnoho dětí — pro národní blaho!

A vychováš-li děti ty na příklad na české politiky, hled', aby byli lepší, než jsou naši nynější — *pro národní blaho!*

△ V Praze 31. prosince

Škoda, že nemáme tolik časopisů co Němci. Teď by bylo rozkoší počítat na příklad, mnoho-li fejetonistů povzneslo se až k duchaplné té myšlénce, že „už zase uplynul jeden rok do moře věčnosti“ a čas že „kráčí neuprositelně dále“! On se totiž dělá takový novoroční fejeton na dvojí způsob: buď se minulému roku pořádně vynadá nebo se filosofuje o čase vůbec. A tu se, při té filosofii totiž, přichází k prapodivným koncům. Z „času“ se přesmyknem na příklad zrovna hravě hned na „věčnost“. Až tam přijdem, na tu věčnost, nesmí být přec žádného času více, sic by bylo také nadál stále ještě rodění a odumírání, tedy žádný klid, což pánbůh nesmí ani připustit! Poněvadž je ale „věčnost“ už od věčnosti, nesměl být také už od věčnosti žádný čas, a nesměl být a není, a není časových změn, není roků, není Nových roků, není pranic — než sám vážený fejetonista — ano, on je to jediné na světě, co vskutku je, co za řeč stojí, on je jediný tvor, jemuž se smí a má přát „šťastného a veselého Nového roku“.

Ale ten náš právě uplynulý rok — ne, ten nestojí přec jen ani za nadávání! Jen prý to „kapička z moře věčnosti“, a už odkápla, ale po čertech byla trpka; kamkoli se ohlédnem po českých tvářích, všude ještě rty trpkostí staženy, výraz v těch tvářích jakoby výraz bolem oněmělé Nioby! Dějiny tohoto roku nepíše sobě sice lidstvo zas krví a slzami a nemá na ně zas nového posýpátka z rozemletých korun královských jako minulých předtím roků — ano lidstvo mělo nyní jaksi rok oddechu, na mnohých stranách rok štěstí —, ale my, jako bychom se nenesli ani tím proudem lidstva! My měli rok zloby, neklidu, rozmrzelosti. Do českých řad zasáhla smrt zas rukou bezohlednou. Tak mnohý

výtečný šermíř český, který uměl se statně ohánět na prospěch náš, nedovedl přec jen odrazit kosu smrti. I morové rány nás zastihly, a bylo velmi mnoho těch, kteří bohužel „dovedli zemřít hned naponejprv“, na důkaz, že smrt není tak těžkou věcí, „a víc se nám nevrátí“, na nový doklad, že „smrt je věc dobrá — ještě nikdo se jí nespustil“!

Avšak i v činnosti naší národní pochromena nám ruka tak mnohá, neměli jsme žádného štěstí. A kdyby alespoň bylo vše nemilé už dokonáno, dokvašeno!

Avšak přec je mně nyní zcela jinak, než bylo před rokem. Jasněji, tepleji je mně, mám zas víru, a takové předtuchy neklamávají. Vloni viselo ve vzduchu cos těžkého. Blížil se nový rok, již se ohlašovaly vlny jeho, — ale neblížil se milý, mumlavý potůček, hrčící mezi květnatými břehy, — z dálky hučel proud hrozivý, jaký násilně se valí pustým skalím, duby rve i s kořeny a balvany trhá. Jako „šedá, děsná žena“ seděla před námi doba příští a my — nebylo pomoci, my musili kolem ní.

Ještě ji vidíme, smutnou, divokou ženu tu, ale víc nás neděsí. Ještě jsme se neposunuli zcela kolem jejího kameného trůnu, ale krok náš je již pevný, noha se více nechvěje. Ano zdá se nám, že její obrysy samy již mlhaví, že děsnost doby se rozplývá. Nemohu sobě pomoci — myslím, že prokmitávají věru již paprsky nového slunce!

A vše to způsobilo, že národ poznal sama sebe i úkol svůj, že vidí, že spásou jeho je jenom práce. Že sobě řekl, ne v lenivém prohnívání, v práci *všestranné* na té zdupané, hložím a kamením pokryté půdě národní možno hledat život další.

Když dovedlo několik nadšených mužů neunavnou prací svou k životu nás vzbudit, proč by nedovedl celý národ uvědomělý sobě život ten udržet, proč by nedovedl, je-li nadšení schopen, vůbec zvítězit! Doba není třeba valně přízniva. Ale vždyť si děláme tu dobu také sami; jak se sami k sobě zachováme, znak toho musí i naše doba mít! „Vždyť nepadá čas z nebe jako déšť a sníh, vždyť doba vyrůstá z myšlének a činů lidských.“ Není více jen Saturn s dětmi

svých, jsou ty děti již i s něho. A jejich je to jen vina, uplynul-li čas pro ně zcela neúrodně, zůstaly-li tak pohrouženy v časovém proudu, že měly stále zalehlý sluch a zalité oči. V tétéž době, v které my nečinností dovedli bychom třeba všechno prohrát, dovedl by třeba zas jiný dbalostí dosti skrovnou vyhrát mnoho, snad všechno. Je to *naš* čas, který ubíhá, zacházejme s ním přec jako dobrý hospodář! Sejme do něho, co chceme, aby nám uzrálo v domácnosti. A je-li nynější doba vskutku tak ukrutně zlá, — pomůžem sobě snad vzdechy a litaniemi? Veselý zápas, srdce plné radostné chutě, mužná vůle a odvaha — a *musí* být vyhráno! Dnes ještě jsme nízkým keřem, brzy můžeme být cedrem do nebe se pnoucím, nyní ještě obklopeni jsme šerem, zakrátko snad již poskočí si nad obzor to naše slunce, omladlé, a povznese se na perutích světla nad naše hlavy. Ale — *společme jen samy na sebe!* Je pravda, jako astronomové předpovídají Zemi věčné jaro a rovnost denní, předpovídají filosofové lidstvu zas všeobecnou humanitu, velkou vzájemnou lásku. Avšak do té doby — „dlouhá noc, bouřná a větrná, a hustá mlha, plná jedu“. Snad ani pravnukové naši se toho nedožijí, aby nebylo jiných víc dělových kulí než těch, které vyoře klidný rolník náhodou pluhem svým, a aby nebylo jiného měřítka v lidském srdci mimo spravedlnost!

Rakev událostí právě minulých zapadá. Před námi stojí skvoucí svatební lože, nechť vzejde z něho radost a síla našeho rodu!

NÁRODNÍ LISTY 1. ledna 1873

△ V Praze 18. ledna

„Tvář Napoleonova má vážný, bolestný výraz.“ — Bodejt' by byl telegram zvěstoval: „má výraz mírný, blahý“! Nevěřím již dávno v tak zvanou „spravedlnost osudu“, v „odplatu dějin“ a v jiné ještě věci, o nichž se krásnému, velkému srdci lidstva věčné báje vypravují. Víím, že nejpoctivější muž může žít a zemřít psotou pronásledován, že největší darebák může zemřít spokojen s odbytým životem bohatým, a jako jednotlivci že se může dít i národům celým. „Bohorovný zajisté byl ten člověk“, který první myslil ji, tu myšlénku spravedlnosti, — kde je člověk, kde národ, který by tu myšlénku učinil konečně skutkem!? Ale — k smrtelnému loži Napoleona III., tomu věřím pevně, přistoupla spravedlnost přec! Zarachotily železné koule tisíců galejních otroků, úpících od roku 1850, zasyčely kletby z jedovatého Cayennu, zaskřípěly zkrváčené gilotiny, zahučelo černé moře nenávisti velkého národa — purpur byl z lože stržen, trůn zbořen a zvrácen, nad zrakem umírajícího vznášela se obrovská černá klenba: věčná noc bídné hniloby!

Koturn dávno odpadl od nohy, hlásné rohy dávno již přestaly hlasu dodávat síly a perutí — komediant se cítí komediantem, dohrál a ví, že ustupuje za všeobecného posměchu. Ještě tu stojí kolem houfec starých pochlebníků, ale umírající ví sám, že „pochodně jich lichocení již zamrkly před sluncem pravdy“. A syn prý pláče a žena prý stírá pot a žehná hlavě — ani matka nesmí, národ *jediný* smí požehnat tomu, kdo mu byl panovníkem! A národ stojí opodál, nežehná, mlčí. Národ francouzský uvržen v neštěstí a — „štěstí národa je jediná pravá sláva panovníkova“. Napoleon umírá bez slávy, slunce jeho slávy z krve vstalo, v krvi

zašlo — žádná to mba pařížských invalidů nebude se klenout nad jeho rakví hrdě jako chlouba národa, a nechť mu přívrženci jeho postaví kdekoli pomník z nejdražšího mramoru, všude bude mramor ten pranýřem.

Skoro již nemá Napoleonova smrt pro lidstvo zvláštního významu. Tyran umřel, ale každý tyran posune věc všeobecné volnosti mimovolně zase dál, on sám je smolnicí, kterou zas nanovo podpalují se ohně po vrších, ohně volnosti. Lidstvo kráčí sice ještě lesem a slunce k němu nemůže stále ještě proniknout jinak než jednotlivým pruhem, ale lidstvo je již „jako ten starý posel lehkého spaní, když někde cestou zadřimne, úmrtní volání sejčka již ho probudí a posel kráčí svou cestou zase dál“. Úmrtní volání zaznělo, kráčíme dál, přec jen jsme se trochu zachvěli tím voláním chislehurstským. Naše doba, rodící skoro každým okamžikem něco netušeného, je jakoby velký, těžký mrak, bůh ví, co v něm ještě sirnaté látky na nové záplavy blesků! V těžké žijem době, snad každému je nevolno, každý jako by očekával, že již již nová zahučí rána, či k dobrému, či k zlému nám — kdož to ví!

Sama příroda je divna, převrácena. Ani samo čtvero počasí ročních neposlouchá víc zákonů přírody. Máme zimu, podívejme se oknem ven —

Snad nebylo ještě také „zimy“ od oné doby, kde po prvé v stále květnatý hav naší země zadechl mráz, od oné noci, kdy „zbledla lilie, nahnula se vrba a zesmutnil cypřiš“. Kde je ta zima s železnými svými svaly! Letos nezbělal povrch země, svět se ani na den „neztratil v sněhu“ — nikde se neláme sluneční světlo v ledu, modře a rudě a bíle — řeka nepraská, kámen se netrhá. Vyjdem ven, pod nohama země nechrupe, vousy nezvoní jíním, s větví neleskne se ani jediný sněhový démant, a jakže to vypadá, když vzduch je plný těch vířivých tanečníků v bílých kabátcích, skoro již se ani nepamatujem. Příroda vypadá smutně hnědá jako odevřený hrob, vzduch jako by byl pln mlhy z hrobu toho, stromy jsou nazí žebráci, tráva, jindy křehká jako sklo, je nyní slabě chvějící se jako chmýří na hlavě starcově. Vítr nechla-

být zejtra, dne 2. února, v den Očištění Panny Marie, ustanovený svatou církví na paměť dne, kdy Panna v chrámě jeruzalémském obětovala dvě nevinné hrdličky. Zdá se ale, že civilisté naprosto nemají chutě sdílet se v tom garnizónním bále nebo obětovat krev třeba jen nějaké hrdličky nebo cos vůbec podobného!

Je také dobře! Každý stav nechť se těší a baví pro sebe! Chcem-li již vůbec zapírat, že jsme se pranicemu nenaučili od ctihodných páterů jezovitů, jedno neupřem: naučili jsme se od nich dělení stavu! Jezovité kážou extra pro mužské, extra pro panny, extra pro ženy, zas pro vdovy atd. A my, my už máme zvláštní školy chlapčí a zvláštní dívčí, máme již i časopisy pro ženské, Maticе pro ženské a brzy budem mít zvláštní také divadla, jedno pro panny, druhé pro ženy, třetí pro vdovy — jen repertoár bude ve všech Sardou — Dumas, ledaže „pro vdovy“ se bude z příčin humánních leccos škrtat a pro panny že při jich známé nevinnosti nemusí se škrtat pranic. A proto již zase schvaluju, že mají studující svůj ples, sokolové svůj ples, mlynáři svůj, řezníci svůj, a když jej mají zlatníci a krejčí, proč by ho neměli hrnčíři a kominíci! Také již má vskutku skoro každý náš cech zvláštní ples svůj, s povzdechem pravím „skoro“: teprv před několika dny sdělila Bohemie, že „šlechtické děti měly již první svůj letošní plísek“, — o tom ale, budou-li mít bednářští učedníci také něco podobného, Bohemie posud bohužel nesdělila nám ničeho. Musí být podívána na ples těch dětí, které se učí na šlechtictví! „Že prý máš mnoho dluhů,“ praví knížátko Ž. k hrabátku Z.; poněvadž pak je otec knížátkův z české šlechty, pronáší se dítě ovšem po německu, s pěkným francouzským přimačkem nosovým. „Ten tvůj vychovatel se nějak roztahuje; proč sem jen vchází do naší taneční síně, proč nezůstane vedle! Jakpak se jmenuje?“ táže se baróně baróněte. — „Omáčka.“ — „Himmel, Omáčka, nu to zní česky!“ — „Syn bývalého robotníka mého otce.“ — „Ach bože, kde jsou ty časy!“ — Inu ať se baví ta nevinná, bezstarostná mládež! Teď je ještě šťastna, ještě neví, co jí očekává! Neví, že bude musit celý

život svůj trávit v smutné nečinnosti při makao, při šampaňském a na honbách, netuší, že bude musit trpět za hříchy třiceti předků, a poněvadž se někdy někdo z její praotců dopustil „dědičného hříchu podlízavosti“, že také ona nebude nejspíš k ničemu! Ostatně třeba konstatovat, že prý se ti šlechtičtí učedníci chovali pěkně. Také, kampak by vedlo nepěkné se zachování, když jim maminka dala erb s korunou vyšít i na košilku! Ó, erb se musí udržet ve vší čistotě!

Jenom aby jim milostivé nebe dalo vždycky dost peněz!
Neboť:

*Čím je strom bez všeho listí a čím věž je beze zvonů,
čím je sklep bez sudů vína, polívka čím bez nádrobu,
čím je koráb beze plachet, čím bez pudy kotva jesti,
čím je střelec beze prachu a čím honec bez Azóra,
čím je tkadlec beze příze, zámečník čím bez železa,
čím je pekařík bez mouky a čím traktér bez všech jídel,
čím je vozka bez povozu a čím sedlák beze statku,
tím, ba dvacetkrátě menším jesti šlechtic bez peněz —*

praví nějaký Jan Hrubý.

NÁRODNÍ LISTY 2. února 1873

„Pust' chléb svůj po vodě mimo tekoucí:
neboť po mnohých časích jej najdeš.“

Kaz. 11, 1.

△

Chudých je u nás v Praze bolestně dost. Jsme národ také „vyvolený“, ale k utrpení všelikému, a také o těch českých krajích platí slova Písma: „Nebude se nedostávat chudých v zemi přebývání tvého.“ Máme chudobince, chorobince, otce chudých, farské týdenní dary chudým, vše to nestačí! Vyrovnavání se mezi bohatstvím a chudobou, kapitálem a prací pokračuje u nás pomaleji než jinde, v zásadu, že každý člověk má právo, aby, byť třeba nejprostěji, přec alespoň živu býti mohl, nevěří ani sám ten chudák, který den co den s trpkým hladem zápasí. Vraha, nepřítele lidstva, k doživotnímu žaláři odsouzeného, šatíme a živíme, kdož ale umozolil v těžké práci za lidstvo ruce své, zchrtnul tělo a všechny rozchuravěl smysly, může mrznout, může hladovět, na ulici churav dokonat — kdopak se po tom ptá!

Vzdor některým pomůckám prodírá se hlíza společenského našeho života na povrch, chudoba se označuje veřejnou žebrotou. Ale žebrotou nejsmutnějšího druhu. Ne tím lehkomyšlným, volným „řemeslem žebráckým“, jež má i písňě své a jež může třeba i poeticky naladit —

*o könnt' ich betteln gehn
über die braune Heid'!*

— nýbrž oněmi zoufale smutnými zjevy, které nůž nám vrážejí do prsou a ještě jej v ráně otáčejí.

Máme ovšem též takových žebráků, jací pravidlem jsou ve městech jiných. Muže a ženy, kteří tak za týden nebo za čtrnáct dní obejdou si „svých“ několik ulic a již v každém domě vědí, na které že dvéře zaklepat. Zpustlé ožralce, kteří vnucují špinavý, protivný papír na důkaz, že „právě při-

cházejí z nemocnice“. Ošumělé „diurnisty“, kteří sice pra-
ničeho nepíší a pražádné rodiny nemají, ale v lednu jdou
po celém městě, gratulují „nového roku“ a na čtvrt roku
sobě výživy sežebrají. Rozcuchané ženské s celým procesím
dětí. Žebračky se stálým, jakoby již v jich majetek přešlým
místem, které za časové nepohody ani nevyjdou, a denně
„jen několik hodin úřadují“. Stařečka vetchého a stříbro-
vlasého, bloudícího ulicemi s čepičkou v ruce, — ale známe
je dlouho již všechny ty zjevy, jednoho odbudem, druhému
dáme doma svůj poplatek nebo na ulici své mýto, víme
o všech jich zvláštnostech a skoro s potěšením pohlížíme
na příklad na zmíněného stařečka toho, jak o dvanácté do-
belhá se právě na Příkopy, usedne na kamennou lávku
u zahrady Kolovratské, vyndá dřevěnou malou dýmku,
zapálí ji a — teď si dá čepičku na hlavu, na znamení, že
od 12 do 1 je také pán.

Avšak *v pátek* je na těch Příkopech, ve Ferdinandské
třídě a jiných elegantních třídách pražských ráz žebroty pře-
vážný — a zcela zvláštní. Dnes dává policie pardon, dnes
smí i nejbojácnější žebráček troufat se od krámu ke krámu,
a spatří-li policejní strážník, že některý chodce se zastaví,
aby žebrákovi tomu také něčím přispěl, odvrátí se milosrdně,
aby neviděl. Ani to dnes nevadí, že jsou zde přední, nejži-
vější ulice, a *právem* to nevadí, vždyť „žebrákovo místo je
všude“. Dnes — *v pátek*! V den věnovaný památce toho,
jenž za lidstva hříchy na kříži umřel. Dnes smějí volně
žebrat, kdož za lidstva hříchy posud trpí a bídne umírají!

Je smutné podívání na páteční směs. „Bohatý a chudý
potkali se spolu: učinitel obou jest hospodin.“ Jako by mezi
ten živý, za svým povoláním spěchající lid, mezi ty loudavě
se procházející zas lenochy bylo naseto chorobného, chvě-
jícího se lidského chmýří! Od krámu ke krámu šourají se
staříčké, vetché postavy, chvíli postojí přede dveřmi, pak
obdrží krejcar a s neslyšitelně šeptaným díkem — v tom
starém hrdle víc hlasu není — šourají se dál. Jsou oděni
vesměs stejně, v livrej *naší* hanby: hadr a cár. Babička
v lehkou suknicí, samý uzel — jako by od hlavy k patě, celá

svázána v uzlíčku; dědeček klesající pod tíží dřavého svého pláště. V pravé ruce třese se žebrácká hůl, nemohoucí ani dláždění nalézt, a záplatovaná mošna; levá ruka hmatá po zdi a hledá podporu. Krok je jako slabého, třepetavého ptáčete, každý sval se chvěje zimniční slabostí, oči jako by smrt je již bílila, brada třese se stářím, jazyk vypráhnul a ztuhnul žízni po odpočinku.

„Obtížný již byl počet žebráků a žalovali na chorobu svou — poslali jsme je do špitálů a žádný víc nepřišel, aby žebрал,“ praví epigramatista. Zde by, epigramatisto, tvůj prostředek málo pomohl! Ti by nevstali ze svého lože, kdyby nemusili, ti by nevycházel, kdyby nebyli vyštíváni, to staré, ubohé tělo, to by již raděj stále odpočívalo, třeba již by nikdy, nikdy nevstalo! Snad ale stařeček si vyšel z vlastního popudu, chce, aby svým chudobným příbuzným nebyl zcela tak neplatným, aby aspoň něčím jim přispěl. Snad zas tu stařenku vyburcovali ze spánku, připomenuli jí den žebroty a vyhnali ji ven, lidé cizí, aby trmácela se po ulicích a zas si zaplatila na týden ten špinavý kout podlahy, kde umírá! Snad ji vyženou ještě dvakrát či třikrát, pak —

Dobře činí policie, že těm žebráčkům nebrání. Nepřekážejí nikomu z procházejících se bohatců, chudých snad zas duchem. Nezastavují nikoho, neoslovují — co by také tomu měla ještě ústa říci, kdo nerozumí tak zoufalému zraku! Zrak je upřen na nejbližší zas dvéře, noha chvátá poslední silou svou, aby již pouť byla raděj dokonána, — bude pak chutnat ta kůrka koupená?

U dvou u tří dveří byla zástavka marna, žebrák se položil na zeď. Slzy mu vstoupily do očí. Avšak již sebou zase hnul. Starý obličej se vnutil do jakéhos úsměvu, snad že přivětivou tváří spíše pohne k milosrdí! A člověk by, spatřiv úsměv ten, zoufal si nad srdcem a lidstvem!

NÁRODNÍ LISTY 8. února 1873

△ V Praze 15. února

„Jak se dovídáme, budou se pořádati všude po venkově veliká procesí za odvrácení volební opravy a přímých voleb do říšské rady — ničících bystrost národu českoslovanského.“

Sotva jsem zprávu tu dnes v jistém moravském listu byl přečetl, vyskočil jsem, zavejsknul a pak jsem zůstal radostí stát na jedné noze. Srdce mi tlouklo hlasitě, z očí litaly celé přehoušle radostných jisker, všelijak zbarvených, a se rtů mi splynula dvě slova: „Konečně čin!“ A po chvílce splynula ještě dvě: „Zaplať pánbůh!“

Konečně se tedy víc netrmácíme, nekolíváme, konečně víme, co uděláme, sláva! Úvodní články konfiskovaných časopisů, řeči na sněmě, věčně a stejně se opakující volby deklarantů, co bylo to vše naproti těmto „velikým procesím“? — tolik, co na hladový žaludek položený mokrá ubrus naproti hovězí polívce, nic víc! To se rozumí, nač petice, nač pasivní odpor, duchaplný sice tím, že se v něm skutečně pranic nedělá, takto ale přec jen nevýdatný, nač jiné slabé pomůcky, hned do toho nejvyšším a nejmocnějším, pánembohem, legiemi jeho andělů, milicí jeho svatých, a hned bude dobře! Byl by také čert v té volební opravě, aby bídne neutekla, když se proti ní půjde jen tak s obyčejným procesím jako proti nějakému obyčejnému moru!

Ano, teď se drbem; to se rozumí, že každý z nás mohl na tu myšlénku přijít! Byli jsme už nedočkavi, každý cítil, že něco velkého se státi musí, jeden strkal druhého — jako by velký čin byl jen tak na talíři! Teď tu stojíme zahanbeni, my, kteří jsme posud jen slovy zápasili, a vzdycháme: „Ano, ano, pravdu má přísloví: Slovo je kulatý, čin je rohatý.“

Ještě že máme dostatek německé důkladnosti, abychom

dovedli si hned také klasifikovat ten čin svůj! Víme, že jsou procesí *řádná*, jako o Boží hod, v den sv. Marka, v den Očištění Panny Marie atd., pak *mimořádná*, jako proti suchu, lijákům, moru, válce. Dále že se roztrídí na *veřejná a soukromá, obecná a zvláštní* (tak učí věda). Naše procesí bude tedy předně *tuze* mimořádné, to je jisto. Dále je jisto, že bude-li dovoleno, bude zcela veřejné, bude-li ale zakázáno, že bude zcela tajné. A ještě dále zdá se být nepochybně, že bude obecné a zvláštní zároveň. Co se míní mystickými slovy moravského listu „ničících bystrost národu československého“, vlastně nevím, ale podobá se mně, že citovaná ta zničená bystrost národa přece s tím procesím nějak souvisí.

Ti se budou koukat po Evropě a budou říkat: „Sákra!“ Ale my proto nezpejchnem! Když člověk vykoná něco vskutku velkého, bývá dobře, tváří-li se skromným. Snad to dovedem vzdor pocitu své síly. Musíme se ovšem přemlouvat a říkat si as následující: „Nu ano, žijem v divné, snad již činy přesycené době — o pádu Napoleona mluvilo se tři dny, o španělské republice docela jen půl čtvrt hodinky — nám se arci povedlo něco, nač ta dětinsky veselá mysl lidstva bude si dlouho a vděčně vzpomínat — ale nápad náš je zásluhou nebes, „jen nebes, ne naší“. Také musíme být toho hrubě pamětlívi, že každý velký čin žádá ve svém zápětí hned druhého, rovněž velkého, sic že bývá i nebezpečným vlastnímu svému původci. Kdo nedovede být pořád Caesarem, ať přes Rubikon ani nejde! A proto bych navrhnul, abychom po procesí sbírali po národě hned pak příspěvky na nějaký nový kostelíček, nebo třeba jen kapličku, a postavili to. Prosím, uvažujte, rád bych na to protivolební procesí zavěsil svou věčnou slávu jako Amerigo Vespucci na Kolumba!

Alespoň bude cíl, kam budou chodit zas procesí budoucí, uspořádaná na paměť tohoto našeho velkého. Neboť není snad pochybnosti, že stane se procesí to historickým, jako bylo slavné „černé procesí v Evreux“, při němž kanovníci na kostelní střeše hráli v kuželky a nižší kněží se dole s ob-

čanstvem prali. Nebo jako to znamenité procesí, neapolským králem Renatem v Aixu bohatě založené, při němž se provozovalo mnoho veselých scén; na příklad děti válely se na zemi a to znamenalo vraždu betlémskou; my — myslím naše potomky — také bychom se mohli válet, a znamenalo by to potomeckou radost. Nebo jako „la procession de Renard“ nebo „procesí bláznů v Tournayi“ nebo jiné, ještě hezčí!

Aby se stal při našem procesí takhle nějaký zázrak! Stává se, stává! Jednou vám, když stavěli Svatovítský chrám, šlo velké procesí kolem. Mezi zedníky nahoře byl také žid jeden a ten chytil kámen a mrštil jím po knězi nesoucím monstranci — ne, nemrštil, to by nebyl žádný zázrak, ale jak napráh, v tomtéž okamžiku zkameněl a podnes tam, nad postranním vchodem k Hradu u samičké střechy, trčí ten zkamenělý žid se zkamenělým kamenem a každý ministrant vám ho ukáže za dobré slovo. Aby takhle šlo to nebo ta moravská procesí přes Prahu a David Kuh aby — —

Čas, kdy procesí bude, nezdá se být posud určen. Také je dobře, neboť nikdo by neřek, jak přísně žádá procesí svůj dobrý čas, má-li něco z něho pojít. Jednou vám — já jsem dnes nějak povídavý — bylo v arcivévodství Rakousích nesmírné sucho. Po bolestně dlouhou dobu žádná vláha, zrovna tak jako teď v české politice. A tu přišli sedláci prosit k svému faráři, aby uspořádal procesí za déšť. Farář, hlava politická, jim ale prál: „Ano, děti, rád — ale podívejte se, teď ještě ne, barometr stojí pořád ještě příliš vysoko!“ —

NÁRODNÍ LISTY 16. února 1873

△
Když jsem četl zprávu: „Profesor Bogišić odebeře se z Oděsy do Cetyně, aby kodifikoval nový zákoník černo-horský“, — věru, nebylo mně zcela volno. Jako by se zase kus té skály slovanské drolil a rozvětrával! Jako by bratřím našim spartanským na Černé Hoře již se chtělo do rozkladu, aby byli ve všem všudy právě tak nepřirozeně, tak strojeně živi jako my, my „civilisovaní“ Evropané.

Tam po šumech černých vrchů ještě hučí slovo volné, tam také ještě, jako květina v přírodě, přirozený květe cit pro právo. Mluví-li se vůbec ještě někde v Evropě o tom svatém právu, „jež zrozeno s námi“, mluví se na Černé Hoře. My v ostatní Evropě hledíme k „věčným lidstva právům“ jako za lesklým, krásným ptáčetem, které nám vyklouzlo z ruky, aniž bychom věděli jak. Díváme se k nebi — mluvme tak s Vilémem Tellem — víme, že tam jsou ta práva naše, pevná, nezlomná a nepoddajná jako ty věčné hvězdy samy, ale — trochu daleko je k nebi! Na Černé Hoře jsou mu blíž. Tam stojí ještě člověk prostě naproti člověku, a oba jsou bratři, stejné hodnosti, stejných práv. Právo je obecným majetkem, cit pro ně proudí každým srdcem jako ta vřelá, rubínová srdce krev. Již právo ještě nezaschlo v kalamářích profesorů a právníků. Je ani nenapadne, aby řeckou Themis s páskou na očích vzali za svou, jich spravedlnost dobře vidí, dobře slyší a má zcela zdravý rozum.

Ale už je teď napadlo, aby sobě právo kodifikovali. Není to arci ani na Černé Hoře krok první. Již dne 23. dubna roku 1855 vydán Zákoník samostatných Černo-horců — „dle kterého nyní a *vezdy budoucně* Černo-horec a Brďanin malý i velký, bohatý i chudý souděn bude stejně po rozu-

mu“. Zákoník tento — šestnáct osmerkových stránek! — vytisknut „v tolika výtiscích, by jej každý Černohorec a Brďanin míti mohl, umí-li jen čísti. Ať jej čítá každý, a kdo čísti zná, ať jej ukáže každému, kdo nezná“. Sloh prostý jako v bibli! „Starostové a starší národa zaklínají se“, že bude držán.

Přečtli jste si někdy zákoníček ten? Je to jakoby procházka divokou romantikou Černé Hory. Myšlénka volná obloha modrá, slovo tvrdá skála, rozsudek silný, tvrdý muž. Ovšem, vše zdá se býti napsáno čerstvě vyprysklou krví! Jaký ale div u národa věčně bojovného, kde i přátelský pozdrav děje se puškou a přátelská hostina upravuje se jatagánem!

Starostové a starší národa jsou soudci a proti nim, kdyby křivě soudili, čelí zákony první. Další jednají hned o obraně vlasti. „Našel-li by se nějaký bázlivec, ať každému takovému lhostejníku k vlasti své vzata jest zbraň, by jí nikdy více za svého živobytí nenosil, a vážnosti nikdy ať nepožívá; především ale jest třeba připásati mu zástěru ženskou, aby lidé věděli, že nemá mužského srdce.“ Aby každý bázlivec český musil nosit zástěru! Celé nebe mohli bychom pak zástěrami zavěsit!

„Kdyby kdo udeřil bratra Černohorce neb Brďanina nohou neb čibukem, ať zaplatí za to udeření padesát dukátův; jestliže jej onen v tomže uhození a rozzlobení zabije, když byl udeřen, nemá zaň žádné odpovědnosti; tak jako za loupežníka, jenž v krádeži zahyne.“

Souboj je zákonem dovolen. „Potýkati se ve dvou mohou zápasníci, avšak bez příbojníka, bez shromažďování vojska i čísi pomoci; kdo by šel zápasníkům za příbojníka neb pomocníka, stem tolarů bude pokutován.“

Únos děvčat je zákonem regulován. „Kdyby děva z dobré vůle bez vědomí svých rodičův odešla za jinochem, tehdy jim nic učiniti se nemůže, protože je sama láska byla svázala.“

Co do přísně estetického jde státní starost jen k následujícímu: „Dosavadní obyčej, že lidé a ženy si vlasy ustríhávají pro mrtvé a po obličejí se škrabou i po delší čas

zohyžděny zůstávají, zabraňuje se, a kdo by proti této zá-
povědi jednal, bude po prvnickráte pokutován dvěma
dukáty.“

A co říkáte zákonu v § 72: „Kdyby se přihodilo nějakému
Černohorci neb Brďaninu, že by mu žena nebyla věrna,
kdyby pak ženu svou v bludnosti přepadl, jest mu dovoleno
jednoho i druhého zabít: kdyby však ona utekla, tedy v naší
zemi se zdržovati nesmí.“ Co jsou všechny výroky fran-
couzských porot, uznávající manžely, kteří byli nevěrné své
manželky zabili, za nevinné, naproti citovanému tomu pa-
ragrafu! A Dumas mohl si ušetřit polemik, mohl si nechat
své brošury i nejnovější své drama *La femme de Claude*
a citovat prostě, co tu napsáno, jakožto návrh pro kodex
francouzský!

Mnoho krve všude, pravda, ale celkem provedena prak-
tický zásada, o které se německému filosofu jen v poetic-
kých snech kmitalo, když napsal:

*Das ist kein überschrittnes Maß, kein Fehler,
wohin der Mut verirrt in seiner Kraft.*

Teď budou kodifikovat. A starostové a starší národa
budou se mět znovu zaklínat na nový kodex černohorský —
ty staré hlavy as nepochopí nikdy, co znamenají slova
„vezdy budoucně“!

NÁRODNÍ LISTY 26. února 1873

△ V Praze 15. března

Skutečně je jaro už zde! Nejen vlaštovky a fialky a babky, také se objevila již zpráva, že péčí Umělecké besedy řízené vymalování Křížové kaple v Poštovské ulici „bude letos do sv. Jana najisto již ukončeno“. A když se zpráva ta objeví, může svrchník směle s těla do zastavárny a fialka směle ze země do vzduchu, jaro je zde. Aby takhle kapli jednou skutečně domalovali! Ale oni tak neučiní, oni se s kaplí budou tahat dál právě tak jako s „mistrem“ Pivodou!

Co tu bylo vloni rámusu kvůli tomu mistru! Co se nalítalo za tím Orfeem naším kamení, aniž by byl kamení to snad krásou zpěvu k sobě lákal! Ale on zde stál tiše, s úsměvem, on řekl jen — kdož by sobě mohl pamatovat takhle doslovně krásná slova jeho! —, ale řekl tak asi: „Čecháčkové hloupí! Budte rádi, že germanisuju syny a dcery vaše co učitel zpěvu, vždyť na českém jevišti by sobě ničeho skoro nevydělali, u Němců dostanou peněz vždycky víc!“ My jeho vítěznému klidu tenkrát nerozuměli, ale pravda jím zastupovaná zvítězila v českém hudebním životě nyní již rozhodně a zcela potichu, jako každá pravda velká.

Zvítězila nadobro. Ejhle letos: 1. Již nikdo, pranikdo nehubuje, že žáci páně Pivodovi, zpívají-li na českém jevišti zkouškou, umějí i Troubadoura jen po německu, z českých oper ale již docela praničeho. — 2. Statečná Umělecká beseda dala svou „akademii“ zcela důvěrně také zas kaceřovanému dříve germanisátoru panu Pivodovi, aby si z ní vypěstoval pěkné hlasy pro školu svou. — 3. Hudební listy dávají abonentům svým co hudební přílohu písňe německé s textem německým a českým — napřed německým, to se rozumí. — 4. Přebíhání členů české opery k německé opeře děje se již širokým proudem Volhy a brzy bude vyplněno přání páně Wirsingovo, aby byla jen jedna opera v Praze, německočeská, česká tak jednou za čtyry

neděle. — 5. Filharmonické koncerty, posud řízené rukama českýma, budou nyní řízeny utrakvisticky, potud — pokud Němci Čechy zcela z řízení nevyhodí. — Zkrátka, v hudbě je již zcela šťastně nalezena ona cesta, kterou sobě milé naše krajany národnosti německé najisto smíříme. Hudebníci jdou již pevným krokem ke krásnému cíli, třeba ještě hesla jejich zněla rozličně, jednou „napřed chci peníze“, po druhé „napřed jsem muzikant, pak teprv Čech“.

Jen kdybychom byli i v ostatních oborech již tak daleko, jak jsou muzikanti! Jednotlivé krásné případy se sice již také jinde staly, na příklad co jste vy ondy vyprávěli, že dal jistý český vlastenec německým studentům dvě stovky, českým jen desítku! Také já vím jeden případek, menší sice, ale rovněž utěšený. Známo, že právě nyní pořádají se v Praze dvoje veřejné přednášky, české ve prospěch chudých studentů českých a německé ve prospěch chudých studentů německých. Zvláštní komitety zvou. I přišli členové komitétu českého také zvat k jistému vlastenci českému, jehož litografovaná podobizna vyšla u Farského a jenž patřival sám mezi přední vůdce české, z jichž kroužku ale — jako kamínek z prstýnku — nejspíš nějakou náhodou již vypadl. Výborové řekli, co chtějí, a on na to: „Lituju, nemohu koupit lístek do přednášek českých — už jsem koupil do německých!“

Když si vzpomenu na příklad na Dotzauera, který každého, ať již k čemukoli zvoucího Čecha ihned vyhodí, musíme mít zajisté k onomu národnímu našemu výtečníku neobmezenou úctu — *on ty zvoucí Čechy nevyhodil!* — Doufejme, že známky tyto, známky probouzejícího se smíru s Němci, nezůstanou osaměly. Doufejme, že jsou to vlašťovky, bezpečné věstkyně jara! A samy sebe pohladme po tváři — silně jak chcem — a řekněm si: „To jsme kubíci!“

Budou snad ovšem někteří měkčí, slabí lidé, kteří řeknou: „Měli dát tedy alespoň oběma stranám stejně!“ Nebožáci! Vy nevíte, jak těžko je vyhověti všem lidem! Já to znám, já, od něhož lidé tak mnoho žádávají. Tadyhle vám přijde ke mně Frankovský — nu víte ten — i vždyť ho znáte

z Chňap-Lap-Šnůry, ze Šantaly a jiných tragédií lidského vkusu, toho čtveráka Frankovského! Tedy přijde a já se ho, to se rozumí, ptám, co chce.

„Nějakou reklamíčku bych prosil do novin!“ usmívá se. Podívám se přísně na něho.

„I jen tak malou,“ zas on a hladí si bradu.

„Nu a co vlastně chcete? Benefici už jste měl?“

„Měl, měl! Ale zařídil jsem si ústav!“

„Ústav?!“

„Ano, naproti firmě Grégr a Dattel. Budem teď po obou stranách Ferdinandské třídy do mozků vpravovat spiritus!“

„A čemupak budete vy učit ve svém ústavě?“

„Já? Já ničemu — mám své lidi k tomu. Dozorce sklepu z Plzně, pak osm sklepníků, pak —“

„Ach, tedy pivnice!“

„Jak se to vezme — ano! Z jazyků bude se přednášet tak zvaná ‚pivní latina‘, z historie kapitola o vyležlosti, z lučby —“

„Ne — takovým věcem se u nás nedělá reklama!“

Frankovský si povzdech. „Tak důležitý ústav!“

Bylo mně ho líto a povídám tedy po chvílce: „Víte co, udělejte slavnou zkoušku, a o té se třeba pak může dát malý nějaký referátek.“

„Jakoupak?“

„Jakou dělávali v Mnichově ku každé nové várce. Magistrát vyslal ze svého středu do pivovarní šenkovny tři členy. Vy myslíte, že aby pili? Pánbůh zachraň! Rozlili korbel piva po lavici a usedli pak na ni. A když pak vstali a lavice se s nimi zdvihla a šla s nimi až ke dveřům, bylo pivo dobré. — Zkuste to, zadejte si k magistrátu!“

„To já udělám jinak,“ zvolal Frankovský radostně, „ne lavice na pánech, kvůli dobrotě piva *musí páni zůstat na lavici*, až dlouho přes půlnoc, tak to udělám!“

Ať si to udělá, jak chce! Já mu reklamu dělat nebudu.

„*Illustribus Japanis Bohemiae.*“

Z papežských dekretálí

*Ja, ja, die Japanesen,
sie bleiben, was sie gewesen.*

Holtei

△ V Praze 3. dubna

Osvíceným Japánům českým vykládal tyto dny pan hrabě František Thun o deputaci, vyslané „rakouskými katolíky“ do Říma k papeži. Učinil tak v Katolické besedě pražské. Dobrá beseda, dobrý spolek, skoro takový jako pražský Arimatejský, na pochovávání chudých. Je založen pro vzájemnou podporu těch, kteří jsou slaboši ve víře; my silní, kteří pokládáme víru už za svobodné umění, nemáme tam přístupu.

A sešlo se tam Japánů českých valná část, knížata Jiří Lobkovic a Alfréd Windischgrätz, hrabata Ervín a Karel Schönborn, Bedřich Thun, Nostic a Pergen, baróni Hildeprandt, Koc a jiní ještě naši „političtí spojenci“. Samé staré rodiny, jimž papežové už před sty lety — podle stálého začátku jich listů „Já pán....“ — psali co milým svým Japánům. Rodiny staré, už před sty lety vynalezené „perpetuum immobile“, které se ani pak ještě z duševního svého fleku nehne, až jich soujmenovci pod mikádovým žezlem budou už samými Darwiny, Renany, Newtony a podobnými protivně nepokojnými lidmi.

Účel deputace byl, aby vyslovila papeži protest proti novému násilnickému skutku italské vlády, proti zrušení klášterů, v nichž druhdy pěstovány vědy a umění a bez nichž by v krutém středověku bylo na příklad umění pivovárečnické naprosto se ztratilo. Účel byl tedy velký, a proto přibráni do deputace také dva sedláci z Horních Rakous, kde se rozumí také vínu. A proto zas „byla naše deputace jedna z nejhezčích“, pravil pan hrabě.

Posluchačstvo — před několika dny zasláným telegrafickým požehnáním papežovým duševně nesmírně zby-

střelé — poslouchalo velmi vnímavě. Pan hrabě sdělil, že v Itálii je nebe modré, což vzbudilo všeobecné udivení. Neméně překvapila zpráva, že — nejspíš z neopatrnosti — na některých pomnících římských jsou jmena papežů vyryta. Pravou bouři nevole ale způsobilo sdělení, že deputace u mostu k tak zvanému hradu Andělskému spatřila „piemontské“ žandarmy! Ono se totiž mostem tím přechází přes Tiberu do Trastevere, kde jako u nás v Židovské čtvrti má policie pořád co dělat; a tím je osobní volnost papeži posud věrně oddaných Trasteveranů vskutku velice ohrožena!

Bouř se utišila a nevole zmizela, když pan hrabě jal se nadšeně popisovati, jak byla deputace papežem přijata. Svatý otec, na jehož obličej trůnil výraz k nepopsání něžný a mírný, vešel žehnaje a usadil se na trůn. Bůhví — já přec nemám ve světě již pražádné štěstí, snad ale proto, že se za ním sám honím! Také já jsem se již jednou v životě svém hnal mostem přes Tiberu, tenkrát ještě kolem bohubilých žandarmů papežských, a běžel jsem na jistý dvůr ve Vatikánu, abych osobně spatřil papeže. On totiž den co den v určitou hodinu vyjížděl na procházku, a kdo sobě přál dostat požehnání nebo spatřit papeže vůbec, postavil se na dvoře tom k jistému východu a díval se, jak svatý otec vstupuje do kočáru. Čekal jsem s přítelem svým dosti dlouho a zatím jsme se hádali, bude-li svatý otec přece neomylný či ne, neboť tenkrát byl právě známý neomylnický koncil. Konečně mihnulo se bílé roucho kolem okna a papež vystoupil. Četně shromáždění lidé vrhli se na kolena. Svatý otec žehnal — vskutku, nesmírně měkký výraz v tváři! —, vtom však dotknul se zrak jeho nás, kteří jsme tu v popředí stáli s kloboukem sice nazdviženým, ale vzpřímení, jeho tvář se náhle zakabonila, oko zamračilo — a již zmizel uvnitř v kočáře. Telegrafoval jsem tenkrát, když jsem požehnání nemohl, alespoň to zamračení redakci Národních listů; nejspíš že je v redakčním svém museu ještě někde mají. Celí zdrceni šli jsme spokojeně domů.

Arci — deputaci pana hraběte dařilo se zcela, zcela

jinak! Kníže Liechtenstein přečetl adresu a papež kýval spokojeně hlavou. Pak odpověděl papež a přitom — Katolickou besedou to zachvělo — přitom se stal, jak pan hrabě povýšeným hlasem sdělil, skutečný, opravdový *zázrak!* Ano, zázrak, a skoro takový, jaký vypisují Skutkové apoštolští, kapitola druhá, verš čtvrtý! Papež totiž mluvil italsky a všichni členové deputace, třeba by po ten den nebyli dovedli z italštiny přeložit ani větu „Chi ha inventato la polvere?“ — *rozuměli náhle všemu slovo od slova!* —

Řečník umkl, po besedě nastalo velebné, svaté ticho. Všem se zdálo, jako by ve vzduchu nad sebou slyšeli lehký třepot křídel holubice.

A stáli tu Japáni čeští, u vytržení nad zázrakem, o němž i poslední katolík bude ještě sobě vyprávět! A slastně, šťastně rozechvěni byli knížata Jiří Lobkovic a Alfréd Windischgrätz, hrabata Ervín a Karel Schönborn, Bedřich Thun, Nostic a Pergen, baróni Hildebrandt, Koc a jiní ještě naši političtí spojenci.

Tedy máme zase jeden svůj český, původní zázrak! — Jen neodpovídal-li papež ze zdvořilosti česky — kdepak to český šlechtic dovede rozeznat!

NÁRODNÍ LISTY 3. dubna 1873

△ V Praze 7. června

Smrtné ouzkosti jsem vystál tento týden. Že přivandrovalí z říše buršové se budou mít zde u nás co do stravy a nápojů dobře, věděl jsem ovšem, také konečně, že se dobře vyspějí, vždyť bylo pro ně z rozličných pražských nemocnic ochotně propůjčeno přes sto přikryvek a poslámeček! Ale nebýt našich úřadů, skandál se mohl stát největší! Slavnost — „der deutschen Rede- und Lesehalle zu Prag“ — byla dle programu svého a i dle Bohemie arci nepolitická. Dejme však tomu, že by v Praze komandovalo jen půl onoho pana okresního hejtmana, který na *politickém* táboře — náhodou *českém* — dokazoval, že se nesmí jednat o ničem — *politickém*, co by se bylo stalo teď na příklad na Žofíně?! Když tam řekli, že je žádoucí, „aby Němci zdejší zachovali sobě *politické* postavení, které nyní mají“, byl by schůzi pro přestoupení programu rozehnal, když se četl přípis „Concordie“, že pražští buršové jsou „pevnou hradbou proti národnímu přepychu Čechův“, byl by schůzi pro štvání národností pohnal před soud, a když ten jeden burš cizí nazval Prahu „druhým Štrasburkem“ a tvrdil, že hranic mezi Pruskem a Rakouskem „vlastně už ani není“, byl by ho pro zemězrádu přinejmenším chytil za límec a vyhodil přes ty hranice, které už nejsou, ven. Ten skandál před Bismarckem!

Rovněž musí být každý rakouský občan nadšen udalostí, že směla v dny ty v Praze vyjít brošura *Poetische Festgabe zur 25jährigen Jubelfeier der Lese- und Redehalle*. Krásný spis a od hezkých spisovatelů!

Nejprv náš přítel *Anastasius Grün*, jenž dřív sloužil co „Herkules“ u německých „komediantů ducha“ a co takový chtěl jednou celou slovanskou literaturu odnést pod ramenem.

*Der deutsche Geist rausch' in den Fahnen,
denn er auch ist ein heilger Geist —*

zpívá teď nadšeně. Patrně co muž zestárlý je teď pobožnůstkářem a vyhledává nové „svaté duchy“. Pak přichází *Alfréd Meissner* (čti někdy jeho *Žižku*). Ten je ještě v plné síle. Nejdříve se hubuje s pražskými burši, že slavnost chtěli učiniti nepolitickou.

*Nein, Euch war's nicht bloß um's Lesen,
nicht um's Reden bloß zu tun —*

volá dopáleně. Pak jim uvádí stanoviště jich na mysl, kdeže přec jsou. Jsou prý tedy

*dort, wo trübe Flut von Osten
tief hineingreift wie ein Belt.
Wenn es könnte, wie es wollte,
weiter stets und weiter rollte
jenes fremde Element.*

Ten cizí element v Čechách jsme totiž my Čechové. Také jsme prý „kalné bahno“ (čti zas někdy Meissnerova *Žižku*, kde jsme „ušlechtilý národ“, „dítka olympická“ atd.). A pak volá, z plných prsou volá k židovské většině pánů buršů, aby již honem zřídili novou křižáckou řeholi proti nám:

*Wie dereinst im rauhen Norden
Deutsche Ritter hielten stand, —
so, ein neuer deutscher Orden,
schirmt und schützt gefährdet Land!
Stehet ein für deutsche Ehre,
daß vor Eurer blanken Wehre,
Jahr um Jahr und Schritt um Schritt,
Slaventum zurückeweiche —
wie dereinst der Spuk im Reiche,
jener finstere Svantovit.*

Mají nás tedy jednoduše jako pobít. Třeba pomalu, ale jistě! (Přečti si teď z téhož Meissnera Žižky náhodou následující verše:

*Však vím, že přijde ještě den, kdy k boji,
v poslední zápas zem ta povstane,
kdy k soudu, k pomstě naposled se zrojí
a v bratrův maso nehty veklane;
den zápasu, bolesti, utrpení,
jak číše až na pokraj plněná,
den, kdy ve válce najde rozřešení,
zda Čech — či Němec zvítěziti má!*

*Já však o této krveplné době,
jak skončena, nic nechci věděti,
mne těší to, že dávno v chladném hrobě
chladné mé tělo bude ležeti.*

*Svobodný básník, kmene německého,
a přec své vlasti věren v neštěstí,
který vždy s pomocí stál u slabého,
jak by měl stát pak k straně silnější!*

*Za národnost on válčil v každý čas
a „spravedlnost“ heslem jeho byla,
jakž u bezpráví moh by státi zas,
kdy doba by jej s vražedníky slila!*

*Ve vlastní srdce meč by musel vrazit,
rovnaje rozpor vraždou sebe sám,
kdy zřel by oběť zoufale se plazit
s proklínáním — a bratry zde — i tam! —)*

Že to potlačení nás nešlo by jen tak bez krve, míní také básník jiný, Herman Neumann. A praví:

*Ihr wißt aus der Geschichte,
was jemals deutscher Mut
gewann im Weltgerichte,
es ward erkauf mit Blut.*

Ale že nás potrou, o tom nemá na příklad *Fritz Reuter* pražádné již pochybnosti. Faksimilní jeho verše tvrdí:

*Ohn' Kampf kein Sieg,
kein Fried ohn' Krieg;
Drum kämpfet wacker, ihr deutschen Böhmen!
Kein Teufel soll den Sieg euch nehmen.*

Tak tedy! — *A ta brošura vyšla teď v Praze!* — A máme za to, že jsme byli tak hodni za dnů buršáckých, teď slavnost Jungmannovu povolenu!

Ale ne snad aby někdo k slavnosti té zkoušel nestrannost slavných úřadů zcela podobnou zas brošurkou v českém smyslu. Vždyť rázná odpověď by ani nebyla česká a hezká!

„Mohlo by se nám velmi snadno státi,“ jak pravil pan dr. Rieger v té jisté schůzi stran příspěvků na Národní divadlo, „že z té neb oné strany (německé) mohla by se nám pak učinit *výčitka*.“ Jen to ne, jen to prokristapána ne! A souhlasím s ním také, když dále pravil: „Nebudu se nikdy řídit zásadou, učiní-li mně někdo křivdu, abych křivdu tu mu stejnou měrou splatil.“

Souhlasím — *nikdy!* Já kdybych byl politikem, dám si pod svou litografii heslo zcela pozitivní: „Vařme kaši!“

NÁRODNÍ LISTY 8. června 1873

△ V Praze 5. července

Hubovali jste na nového pana finančního komisaře v Jičíně, a já nevím proč. Tedy že zapověděl svým úředníkům česky mluvit, že jim zapověděl scházet se s českými občany, že jim ihned oznámil: „Jsem Němec!“ Já zas mám takové komiky rád, čím němečtěji Němec vystoupí, tím spíš se může člověk zasmát a to stojí našeho času také za něco! Může-li pak být něco komičtějšího než takový chlapík? „Jsem Němec,“ řekne, a myslí, že skutečně něco řek, podrbe se pak v „německé“ paruce, postaví na „německý“ kramflek a teď mu neplyne nic bez epiteta z úst a slyšíme o „německém dubu“ a „německém duchu“, o „německém žitě“ a „německé důkladnosti“, o „německém chmelu“ a „německé spravedlnosti“, o „německém uhlí“ a „německé čistotě“ —

*o deutscher Geist, du großer weiter Sack,
was ließe sich in dich nicht alles stecken!*

Alespoň až umře, ten pan finanční komisař; bude v jeho nekrologu — žij jako holoubě, nekrologu neujdeš! — přece něco stát. Tak imposantní arci nebude jako nekrolog vídeňského policejního prefekta Le Monniera, o němž mohla Wiener Zeitung směle napsat: „Narodil se, studoval a šel za praktikanta. Pak byl jmenován něčím a přišel do Lince, pak avanžoval a přišel do Solnohradu, načež avanžoval a přišel do Brna, po čemž avanžoval a přišel do Lvova, kdež avanžoval a přišel do Vídně.“ Vypravování zrovna biblické!

My nemáme mezi českými úředníky ani jediného, který by přišel a řekl: „Jsem Čech; kdo z vás se opováží německy mluvit, nepostoupí, kdo se sejde někde s Němcem, bude

propuštěn!“ My nejsme pranic komičtí, my — my jsme k pláči.

My si pozvem na příklad Otýlii Sklenářovou - Malou do Brna, aby nám tu zahrála ve prospěch Národního divadla. Ona totiž naše Malá je ještě idealistkou, místo aby si za léta odpočinula, pracuje co nejnamáhavěji národa ve prospěch. Ale v Brně jsou dvě strany, „panská“ a „dělnická“, tato má již svůj spolek divadelních ochotníků, onano teprv *chce* nějaký zřídit, má zlost, a poněvadž paní Malá umí hrát jen na jevišti, které *jest*, nejdou se z panské strany na její výkon ani podívat. Mají pravdu! Že je Malá umělkyní, s jakou se nesmí srovnat ani žádná německá, je její čest, ne naše, my — my jsme k pláči.

My stavíme Národní divadlo a musíme je dostavět, sic utrpí naše čest. Věru mnoho již učinil pro účel ten národ náš, vzdor tomu, že i při vznešeném účeli tom ozvala se vnitřní oposice jen zas kvůli tomu, aby se neřeklo, že Národní divadlo postavili „ti a ti“ a ne „ti a ti“. Ale musí se učinit ještě mnohem víc, je potřebí, aby se národ vzepnul ještě jednou a všemi silami svými, *nedělenými*. Je nejvyš na čase, aby pro nějaký čas obětovnost národa šla jen v jediném směru, aby se sbíralo jen a jen pro to divadlo Národní, vtom, v plném proudu sbírek již nově začatých, vystoupí jedna z předních národních autorit a vyzývá národ, aby honem sbíral — pro České museum! —

My jsme přemohli odpor a volíme do školní rady. Nechcem, aby zhubeny byly školy české, jediná záruka naší budoucnosti. A právě vzhledem k té budoucnosti musíme volit lidi co nejneodvislejší, pokročilé, v každém ohledu svobodomyšlné. Také je volíme. Včera na příklad volila Praha, čtyry členy pro českou školní radu a čtyry pro německou, a pro českou z těch čtyř jsou zvoleni jen *tři* páteři: páter Nykles, páter Pollach a advokát Mezník. Zato jsou zvoleni do německé rady dva z nejzuřivějších Němců pražských, dr. Bendiener a Frant. Fürst, aby se neřeklo, že si nedáváme školy kazit způsobem vším jen možným. Ostatně

lze konstatovat, že proti té famosní kandidátní listině hlasovali z celého sboru přece — tři lidé.

Je mně nějak teskno v předvečer dnu Husova, narozenin jeho a dnu úmrtního zároveň! A přec bych se měl spíš radovat. Kdyby byli Němci nenaložili si tu věkovitou hanbu za nás, my bychom byli Husa upálili sami už stokrát, po chuti jisté strany „české“ třeba dnes zas znovu! —

Nu — za několik dní bude alespoň na několik hodin veseliji. Prahou to zas zavíří jako o slavnosti „základního kamene“ nebo o slavnosti husinecké. Steré hudby zazní, tisícové prapory zavlažou a okem statisíce lidí prošlehne nadšení. Již je čas, aby se nám zas jednou zruměnily tváře radostí! A zrumění se! Přípravy jsou na všech stranách velkolepy, odevšad se hlásí česká srdce, že chtějí rozechvít se pospolu, aby společným tlukotem jich zazněl jediný radostný zvuk po vší vlasti. Budem se zas jednou počítat, abychom viděli, že přec jen se množíme, a stisknem sobě zas ruce, abychom poznali, že jsme přec jen ještě sesílili.

A pan Krejčí, ředitel pražské konservatoře, aby napravil to, že pomáhal ondy s českými hochy svými při oslavě *německých buršů*, usnesl se na tom, že teď o slavnosti Jungmannově — nebude dělat pranic. Pan hrabě Arnošt Valdštýn, protektor konservatoře, dal také tentokráte co nejochotněji k tomu své svolení.

NARODNÍ LISTY 6. července 1873

„Kako bych jáz vody nemútila,
kegdy se vadita rodná bratry;
rodná bratry o dědiny opnie!“

Ukázka starší češtiny: Libušin soud.

*

„Doktor Eduard Grégr je obr-orangutang.“
Ukázka češtiny novější: Dr. Borový.

△ V Praze 9. července

Když už i slavík oněměl, když jarní písně zmlkly všechny v houšti, když odkvetly již květiny nejkrásnější, mohli byste si také dát už pokoj. Parno, že na člověku spíká se pomalu škraloup, a vy se radíte o obeslání zemského sněmu, říšské rady atd.! Svlíkněte se, sedněte si pod jez a nechte vše jít, jak to jde, beztoho to nepředěláte.

Jsem člověk kontemplativní a učinil jsem si z pozorování svého pravidla zrovna zlatá. Víím, že jsme šli vždycky do sněmu, když tam šel nebo když tam byl zvolen, a tedy mohl jít také pan hrabě Clam-Martinič, víím, že tam teď nemůže jít, do říšské rady ale ano, a víím konečně tedy s plnou jistotou, cože za několik neděl bude „prospěch národa“. Řekne se, že je nám to „sice proti srsti“, ale — —. Dobře tak, vždyť má šlechta své zásluhy o nás! Teprv tyto dny nás zas, a to doopravdy, potěšil kníže Karel Schwarzenberg zprávou, že on se *nehodlá* zúčastnit slavnosti Jungmannovy. Spráskl jsem radostí ručičky nad hlavou a skákal jsem dokola po jedné nožičce, neboť jsem fejetonista „naivně dětinný“, jakž velmi dobře podotknul dnes Tagesbote aus Böhmen.

Dělejme něco rozumnějšího než českou politiku! Už nám to radilo moc rozumných lidí a již před lety. Tenkrát byl přítel Vávra redaktorem. Sám pánbůh ví, co dělal, ale u vyšetřujícího soudce byl denně mnohem dýl než v redakci. „Vidějí,“ praví mu jednou ten pan soudce, „už jsou tu zas, zas už něco udělali! Když už mermomocí musejí něco psát, pročpak nepíšou místo politiky radš nějakej naturksicht?“ — Nevím, co přítel Vávra na to učinil, ale

bojím se, že nemá posud k naturkšichtu napsánu ani předmluvu.

Děkuju pánu bohu, že já jsem lepší. Mne zajímá v boží přírodě tvor každý, od gorily až k doktoru Borovému a ještě třeba nepatrnějšímu broučku. Jakož jsem na příklad četl ondy v časopisech s napnutostí zprávu o jakéms „divném“ ježku kdesi na venkově, který prý „pije mléko a štěká“. To bude as ten druh se psí hubou, pomyslil jsem si znalecky ihned, neboť vím, že náš venkovan dle čenichů rozeznává dva druhy ježků, jeden s hubou psí, druhý s vepřovou nebo jak se jí ještě jinak říká. A jakož mne také nesmírně zajímá, řekl bych nábožensko-zvířecí nynější rozvoj dvou stran v Čechách, jedněch, kteří si z toho pranic nedělají, třeba by pocházeli z opic, jen když se povznesli na lidi rozumné, a druhých, kteří popírají naprosto, že opice podobá se člověku, a tvrdí tedy opak: že oni se totiž podobají jí. Poslednější nábožensko-zvířecí vyznání je na všechn způsob zajímavější. A protož schvaluju úplně, že hlavní representanti jeho vandrujou od místa k místu, aby je lid poznal názorně. Také do Brna si posléz vyšli. Po prvé viděli a slyšeli tam *pravé jezovity* — zbožná matička Morava má prý nad dojmem tím posud ruce sprásklé nad hlavou a je celá strnulá.

Zvlášť krásně mluvili tam dr. Borový a jakýs kvardián Ježek. Nesmírně kurážně zvlášť Borový. Beze všeho strachu, že na českou jeho hubu přilítne odněkud řádné plesnutí, řekl na příklad, že bitva bělohorská byla největším štěstím pro Čechy. A jak plasticky řekl vše! Člověk viděl nebe zrovna odevřené a mohl tam okreslit každý hřebík. Vidím sám scénu za scénou, jak to dr. Borový líčil. První scéna!

Je ráno, nevím ale kterého dne. Nebem se landají k božímu trůnu dva mužští. Jsou to patrně svatí, podle těch šajnů.

„Dobrýtro, dej pánbůh zdraví,“ povídají kloníce se pánu bohu.

„I pěkně děkuju, dejž to pánbůh,“ odpovídá pánbůh. „Copak mně nesete, Kyrile a Metoději?“

„Když nám pořád leží ten dr. Borový v uších! Napsal nějakou brošuru o manželských zákonech a teď má strach, že ho zavrou.“

„Pozor, pozor má dát — copak je to všechno platno!“ stěžoval si pánbůh.

„Víš — on je trochu zabeďněný,“ mýnil Kyril a ukazoval na čelo.

„Je pro neomylnost papežovu nebo proti?“

„Proti,“ řekl honem Metoděj, znaje pochopitelnou arcizárliivost pánaboha na papeže.

„Nu — tedy ho nezavrou!“ — A tak byl zcela nevinnou lží svatého Metoděje dr. Borový zachráněn.

Nebo druhá scéna!

Je třetí červenec roku 1866. Dole na zemi — v Čechách — stojí na jedné straně Benedek a na druhé Prajzi. Již chce pánbůh, v humóru co nejlepším, kejvnout, že dnes vyhraje jako Benedek. Vtom přijde raport tajné policie —

„Cože? — že zvítězíš i bez požehnání kněžského?“ — rozzlobí se náhle pánbůh, „no počkej, Benedeku, — mlhu — mlhu sem!“ — ostatek je z Prager Zeitungu znám.

Jen jak se to vše dr. Borový dověděl! Ono je ovšem známo, že jezovité mívají velmi tajná spojení, — ale —

A jak krásně mluvil ještě dál! Jak směle vyznačil ty lidi, kteří staví divadla, „v nichž hovadské vášně do nebe se vychvalují“. Tak ostře je vyznačil, že nikdo na světě je víc nesmíchá s lidmi, „kteří vychvalují nebe až do hovadismu“.

A což můj milý kvardián Ježek! Ano, to se pánbůh as koukal, když prostý kvardián náhle mu hodil v tvář, že my „všichni, kteří jsme křtěni Vltavou, nestojíme za nic“! Myslí si as: „Hrome, to jsem ale udělal chybu, že jsem tu Vltavu tak stvořil!“

Pak jak ty věty šly, jako žulové! Přec se mně zdálo, jako by celá kvardiánova řeč byla ovanuta smutkem, tesknou opuštěného sirotka. Nemohlť totiž cit svůj přece zcela utlu-
miti, řekl, že žádných novin nečte, a přitom přiznal, že jsou noviny podporou bezmyšlenkovitosti. — Ale ty věty!

„Jen katolík má pravou politiku.“

„Spolky jsou znamení nesvornosti.“

„Kdo se posmívá katolictví, je hloupý.“

„Kdo není katolíkem, je nemravný — to už jeden Španěl pověděl, jenž před každým, kdož mluvil proti katolictví, zavíral své peníze a své dcery.“

Patrně sobě kvardián Ježek přeje, aby „Španělé“ mu peníze a dcery své *odvírali*. Ale mezi řečí jeho setmělo, byla taková tma, že si kvardián Ježek už ani neviděl na vlastní svou hubu. Byl by sám už nepoznal, jakému druhu hub ježkovských ta jeho huba právě se podobá.

NÁRODNÍ LISTY 10. července 1873

△ V Praze 12. července

Prahou hemží se hosté. Ne hosté cizinci, hosté z nejbližšího příbuzenstva, pozvaní k slavnosti rodinné. Je mně vždycky divno při takové naší slavnosti! Přec tu vidím tak mnohé postavy cizí, jež jsem dříve nikdy nebyl spatřil, a šel bych vzdor tomu bez rozpaků ke každému z nich, podal mu ruku a řekl mu: „Znám tě, tys bratr můj!“ — Ano, znám ho každého! Víím, co ho sem přivádí, vždyť víím, proč jsem ho zde očekával; víím, o čem pracuje, vždyť znám cíl vlastní své práce; znám i nejtajnější záhyb jeho srdce, vždyť se dívám přitom do srdce vlastního! Druh druhu hledíme do zrcadelného oka a vidíme v něm vlastní obraz svůj.

Zázračná moc přírody, kouzelná síla národnosti! Přítele mohu si přibrat z konce světa, známého mně dá náhoda nebo potřeba, ale bratr je mně přitvořen. Kdyby byl celý svět ostatní pln šalby a oukladů, víím, že „v boji proti němu nestojím sám“. Zvítězím-li, víím, že jásat budu v chóru, ulehnu-li na bojišti, víím, že bratr pospíší, aby mně upravil lože. „Jako orel vysoko vznese se bratr a hledí, odkud by k tobě neštěstí se blížilo“, — „nikdy nezapomene, že na jedněch prsou spočíval s tebou“, — pěje již Šilling. Přítele mně přinese i odnese vlna života, bratr zůstane mně ještě po smrti bratrem. Mohu se s ním snad pohněvat, posvářit, na zevnějšek jsme žulou jednolitou. Co se mně stane Čechovi, cítí miliony Čechů s sebou.

Dejte mi svou ruku, mužové, bratří! Jedněch téměř je pokryto sněhem jako téměř vrchů pamětníků — víím, co jste již viděli. Druhých tělo je vzpřímené jako mocný sloup — víím, co nésti musíte. Třetí jsou jako mladá višně zjara, obalená usměvným květem, — víím, jaké ovoce od vás

očekáváme. Život nás všech je jeden život, ať jsme z Tater nebo od Šumavy, z údolí slezských nebo z plání moravských. Dejte mi svou ruku — cítíte, že má ruka je pevná? Bez vás by nebyla.

A je pevnější než kdykoli dříve. Slavili jsme již celou řadu velkých dnů národních, budem jich slavit bohdá ještě sta a sta, přec je mně, jako by slavnost nynější byla jakýms rozhraním. Slavili jsme posud národní své probuzení, a to tenkrát, když jsme kladli základ k divadlu Národnímu, pak národní mužnost a hrdinnost, kdy jsme sobě připomněli Husa a Havlíčka, dnes, kdy připomínáme sobě Jungmanna, slavíme národní práci. Nemáme příkladu vznešenějšího nad Jungmannův, jakže může národu svému prospět ten, kdož v práci české neustál nikdy umdlelý a nezmařil minuty takřka od kolébky až na máry. Chcem snad oslavou pohrobní odměnit se Jungmannovi za prevelké jeho zásluhy? Což by byla Jungmannovi taková odměna nyní platna! Chcem snad důkazem vděčnosti pobádat nové Jungmanny? Ti pracují bez ohledu na to, bude-li po stu let jich oslava. Ale slavíme dobu nynější, která nám sňala bělmo z očí, která strhla závoj z další cesty naší a odstranila i poslední důvěru jen ideální, slavíme nabyté přesvědčení: *že jen z všestranné a neunavné práce může vzrůst a sesílit se klíčící náš život národní, že nehodno nás, abychom čehokoli očekávali od náhody a zevnějška, a chcem-li se stát silnými, že rozvoj vnitřní vlastní síly naší je podmínkou přední.* „Ten vpravdě je šťasten, komu upomínka vždy se pojí s nadějí!“ Dnes a zítra kladem základy k budoucnosti své, k chrámu, jež stavěti a doklenouti má nám práce všech rukou a všech směrů, a *co patróna národní práce své slavíme nám všem stejně svatého Jungmanna!*

Kdybych šel od chýže k chýži po vlastech našich a ptal se a dotazoval, čeho nám všude a nadlouho třeba, jsem přesvědčen, že odpověď všude by zněla: „Práce!“ Ale neslibujme, nepřisáhejme druh druhu! Jednejme! A jednejme tak, jako bychom byli celému světu zavázali se čestným slovem svým, že způsobíme něco velkého! — Cožpak záleží

na tom, že posud zima hází kolem nás led a sníh! Je pravda, ještě je náš český máj někde v nebi, ale vždyť *musí* přijít ta noc prvního máje, která nám ho přinese! Nebylo ještě řady tmavých nocí, aby nebyla zas přišla noc hvězdnatá, nebylo bouřky, aby nebylo zvítězilo slunce; nebylo zimních ker a sněhových lad, aby bylo nepřekonalo je jaro. Čímkoli těžkým provinila se zima a způsobila nám bolu a trudu, první teplý jarní den zhojí to vše. A úsměv rozhostí se na naší tváři a po vlastech českých bude rozestřeno veselé roucho zelené.

Pracujme! Budme všichni jedním řetězem a každý pro sebe nezlomným jedním kruhem jeho. Budme každý pro sebe celou pevností, cizotě nedobytnou.

A chcem-li být v něčem přítom ideální, nuž budme ideální jako to české dítě, které má posvátný strach před svým andělem strážcem. Věřme, že génius českého národa všude a při všem hledí na naše konání.

NÁRODNÍ LISTY 13. července 1873

△ V Praze 16. srpna

Konečně nastala nám fejetonistům doba trochu veselá! Od 31. srpna do 5. října jsou plnomocné odpustky, můžem tedy nadělat teď špatných vtipů, co chcem!

Ne snad že by mně bylo o vtip vůbec zle, nebo že by mně alespoň v době těch strašných letních paren, v žurnalisticky co nejchvalněji známém „čase kyselých okůrek“, vůbec vtip vyschnul, to ne! Vždyť i to parno samo zas pomáhá k vtipům! Vůči neuhasitelnosti žízně za takového parna řeknu na příklad místo „sifon“ — „sysifon“, a vtip je hotov — ne? Za to nemohu věru, že se při něm za té letní ospalosti a rozvařenosti nikdo nezasměje. Sám čert aby teď nějaký úsměv vylechtal!

A budou teď snad ještě větší parna a nastane ještě větší, skoro už „česká“ ospalost, a čím větší ospalost, tím větší žádá se zas vtip, — kampak s mým „sysifonem“! Obecenstvo si navyklo mít nás fejetonisty za „klasiky“. Totiž, když zasedáme ku psaní, že zasedáme jako vždy na „klasická“, „antická“ sedadla, jichž nohy byly jak známo vždycky kozlí nohy satyrův. Vtip tedy jako musíme mít vždycky — nu my tu poklonu přijímáme! Ale Kotzebue byl přec jen oslem, když řekl, že „pravda je rouchem pro celý rok, vtip jen tak lehkým kabátkem pro leto“. Právě v zimě, když lidstvo přitulí se blíže k sobě, když společenský život je vyvinutější, daří se vtipu nejlíp, protože jest právě dítkem života společenského. A proto také nebude vtipu a nebude pořádného zachechtání se v Čechách, dokud nebudem mít pravého, čilého toho života společenského. Trochu se věc již lepší. Donedávna jsme ještě byli jako púlzlatkoví diurnisté, kteří se ani neopovází se usmát, když nesměje se pan rada s sebou. Teď už se smějem, i když se mnozí „vůdcové národa“ zlobí, a pak teprv hodně nahlas.

Jenomže, jak povídám, *na co vtipy teď dělat!?* Z Vídně — copak jsou to za zprávy! Na příklad odevření drátové dráhy na Kahlenberg — co je nám po tom! Dřív užívali ku zlézání toho kopce oslů a byla tam poezie, teď tam funí tedy lokomotiva a je po ní, neboť bez oslů není právě žádná poezie. Nebo na příklad zpráva, že z Vídně za trvání výstavy odšupovali už deset tisíc „podezřelých osob“, — co nám to zas pomůže! Ty osoby, které *nám* jsou podezřelé, neodšupovali jistě! A proto jsem rád, že můžem dělat vtipy, jaké chcem, špatné, špatnější, ano i takové jako doktor Borový. Přijdou odpustky a ty budou také pro nás, doufám!

Bude to krása! Ta církevní sláva o letošního svatého Václava, to obrovské procesí z Karlína až k Svatému Vítu na Hradčanech! A přitom ten příjemný pocit, že se při celé slavnosti namáhat budou nejspíš jen ti, kteří jsou právě živi z toho, že před tolika a tolika staletími bylo založeno to pražské biskupství! Pánbůh sám na příklad nebude mít při tom všem pražádné skoro namáhání. On bude k rozkazu papeže jen od 31. srpna do 5. října udílet odpustky a to bude božské jeho dobrotě nejspíš zcela vhod. Jak to udělá, to sice nevím, a možno, že mu nebude třeba u všech stejně příjemno, aby to, co jim za skutky jich dal již na vrub, dal zase z nebeských svých kněh vymazat. Ale že tak učinit musí, víme. Kdyby papež přikázal mu, aby zapomněl v době od 31. srpna do 5. října nejen naše hříchy, nýbrž od 5. října nadál, až na další instrukci, také všech pět knih Mojžíšových, Proroky a třeba celé Písmo svaté, bude se tomu musit také podrobit.

Pánbůh teď vůbec žije jako „pánbůh v Paříži“. Zestár už a dali ho na odpočinek. Ani mudrcům už se více neukazuje od té doby, kdy dle legendy vstoupil mezi ně v Římě. Tenkrát mu tam jedni dokazovali, že vůbec už není, a druzí říkali mu, že sice je, ale bolestně ho rozebírali, *jaký* že je. Od té doby nepřišel. A nyní se tedy o něho nestará pranicdo víc. Kdo něco chce, jde k některému svatému nebo k nějakému zázračnému obrazu, jako teď ve Francii, a má zrovna tak. Ani kněží nevšímají si ho více. To, že bylo roku

toho a toho v Praze založeno biskupství, to se slaví o letošního sv. Václava, ne pámbůh.

A ono je to také památné! *Tisíc let už je pražské biskupství, biskupů byla na něm celá armáda a skoro žádný nestál za nic!* Člověk by neuvěřil, že je možno nalézt po sobě takovou řadu mužů, z nichž teprv každý desátý stál za to, aby mu krajané jeho ještě po smrti nevytloukli okna. Ale právě v tom je už zase vidět všemohoucnost boha, jemuž je hříčkou posázet celý šířý sad samými kaktusy! A boroví Štulcové a rozježkování Thunové půjdou u slavném průvodu z Karlína až na Hradčany, dají tlouct do vířivých bubnů a foukat do hlučných trub, budou zpívat libé písně a odříkávat vroucí modlitby k pánu bohu a ke všem svatým za to, že byli tu v Čechách po tisíc let mužové přemocného vlivu, velkého vzdělání a velkého bohatství, kteří skoro všichni pracovali na zhoubu našeho národa!

Povídá se, že prý chtějí z toho biskupského procesí učinit slavnost — národní! Jako aby se sdílel veškerý lid, sbory spolky, cechy atd.! Snadno ovšem možná, že někoho přece získají. Jsou lidé rozmanitě komičtí, mnozí už šťastní, jen když mohou přiběhnout v „stejnokroji“ a s „práporem“, ať už k účeli *jakémukoli*. Je i možno, že některý spolek, který ještě praporek nemá, sobě kvůli tomu procesí přispíší. Nestojí to tak mnoho, svěcení praporu je také hezká věc a jedna družička může být několikrát pan — chci říct, jedna panna může být několikrát družičkou. Jádro lidu je ale rozumné, *národní slavností to procesí nebude!*

NÁRODNÍ LISTY 17. srpna 1873

△ V Praze 17. září

„Trefil-li bys na vola nepřítele svého, neb na osla, an bloudí, zase přiveď ho k němu.“ II. Mojž. 23, 4. — Také V. Mojž. 22, 1. —

Podívejte se na něho, jak tu stojí, pod čarou dnešního Čecha! Jedním okem hledí k nebi, jako by chtěl „seprosit oheň na tu rotu Korah“, a druhým okem šlehá po nás, spolupracovnících Národních listů, kteříž jsme prý právě tou rotou. Pokrčil rameny a již nás odsoudil, vzdychnul křesťanské „ach!“ a již nás proklel, hřímá lásku a svornost a obětuje svému bohu nás a naši čest, zcela tak, jak to předepsáno v Schillerových Loupežnících, akt druhý.

Hezké věci o nás povídá, ta prostá duše kněžská! Říká: „Chcete zmatek, z něhož by se dalo kořistit, neboť ztratit nemáte co.“ — „Vy první a nejhorší zradu na lidu pácháte.“ — „Nejde vám ani o vlast, ani o národ, jste zbankrotili na duši i na kapse a jde vám hlavně o ten krajíc; víme to dávno, že je to bídné chlebařství.“ — „Vás pokládáme za první, kteří by svého národa se zřekli a jej prodali.“ „Lidé bídní a ošemetní.“ — A tak dále — bojím se, kdybych tu kytici křesťanských nadávek dovil, že se jí uchopí nějaká česká pěst a mrští ji zpět do oné stoky, kterouž se již od staletí z Říma valí smrdutá špína na vše, co u nás je pro volnost myšlenky, a — ale ne, načpak se rozezlít! Třeba by se ruka chtěla chytit za ten věnec vlasů kolem tonzury, slovo nechť je slušné naproti čestným lidem a písící ten „kněz“ je zajisté již bohat vší ctí, když ji dovede tak lehce, tak lehkomyšlně uzdmout jiným.

Konečně — je v tom také kus humóru! A je pravda, když Národní listy zaplatily padesát tisíc pokut za české své smýšlení, kdo ví, nedělají-li to „z bídného chlebařství a

neprodávají-li takto svůj národ"! Nebo když se nechávali Grégrové a Vávrové, Barákové a Schulzové, Tůmové a Arbesové, Erbenové a Göblové, Krouští a Koutové, a jakž se ještě všichni jmenovali, odsuzovat k žaláři do osmi let, kdo ví, zdali jim přitom „nešlo hlavně o ten krajíc"! Vždyť je známo, že všelijaký lid jen proto všelicos páše, aby mu slavný erár musil dát v zimě byt a kus toho chleba!

Nebudu se jich zastávat, mám sám se sebou co dělat. A cítím, jak bolestně trefil nás všechny, když nám vytknul, „že nemáme co ztratit“, když nám co katolický kněz, jehož přední kněžskou funkcí nejspíš jest, aby zbohatnul, vyčítá, že jsme chudi. Má pravdu! Nemáme stovek, neboť jsme se nenechali nikdy uplácet, a můžem zcela volně mluvit proti vší té hameži, která od Gangesu přes Dunaj až k Niagaře z hlouposti lidské po tisíciletí tyje ať již co mnich nebo levita, derviš nebo šamán, druid nebo pop. Bojím se, že žádný z našeho kruhu nedovedl by jako španělský dominikán udat někoho inkvisici, jen aby klášter zdědil jmění po upáleném kacíři, že by nedovedl jako jezovité v Japanu dávat schytat lidi, aby je prodával do otroctví, a že by také nedovedl kvůli zlatu dát vyhubit obyvatelstvo celých zemí, jako se kněžstvem stalo v Peru. Ba pochybuju, že by měl jen tolik talentů, mnoho-li mnohý kaplan, aby dovedl od vdov a sirotek vynutit poslední groš na pohřební stólu, atd., aby zkrátka činil, jakož vůbec činí všichni ti, kterýmž je vlna milejší než ovečky. Nu, „chudoba cti netratí“, leda u toho katolického kněze! Již se musíme potěšit „Knihou přísloví“, v níž zřejmě vzhledem k fejetonistovi Čecha je napsáno: „Lepší jest chudý, kterýž chodí v sprostnosti své, než bohatý ukřivující rty své a nemoudrý.“ Nebyl Jakob chud, když přešel přes Jordán s holí, nebyla Rut, kteráž paběrkovala klasy, nebyl Eliáš, když bydlel u vdovy v Sareptě? No tak!

Měli dát přec jen na něho pozor, aby jim neutekl do fejetonu Čecha! „Chutný je člověku chléb utrhačství“, a když se ho dobře najedl tam ten písící kněz, rozplácal se a mluvil, jak následuje: „Od nynějška jsme nepřátelé vaši a neusta-

neme bojovati proti vám, stůj co stůj! *Nebo pokládáme za povinnost svou národ spravovati a vésti.*“ Tedy chtivost po panství, po vládě kněžské! Ta zlá chtivost s mrtvým zrakem svým, ta věčně hladová chtivost římská, která by za vládní moc proměnila celý svět v harašivý žalář velký! Nebezpečná slova, pane knězi! Je sice známo, že vlády chtivost zmotá zrak, ale což jste již zcela slepi vůči době své? Pozor, pánové, sekýra už je přiložena ke kmenu, oheň již šlehá kolem toho shnilého dříví — —

Bude as ten kněz z Čecha zvláštní kněz! Z „povolání“ — kolikpak už teď z povolání stává se knězem! Obyčejně to bývá chudoba, nouze, strach před bouřemi a pracemi života, který zahání velkou část mladých lidí do přístavu toho, a pánbůh, místo aby měl samý „výbor lidí“ mezi svými sluhy, má brak a mrzáky. Proč by brak neutrhoval na cti a jakž by se brak svou nešikovností neprozradil!

Měli dát na něho pozor! Ale vykonal jsem svou povinnost a řekl jim, kde ho mají!

NÁRODNÍ LISTY 18. září 1873

△ V Praze 18. října

Chtěl jsem mít na dnešek, od 3—5 odpůldne, vtip svůj svátečně vypraný, naškrobený a vypiglovaný, ale nejde to — jsem mrzut! Ne pro sebe, pro dr. Borového! Chudák je teď v strašných rozpacích, a to víte už z Petra Lebrechta, že rozpaky jsou právě tak nákažlivy jako smích, melancholie, zívání a rýma. Chudák doktor bohoslovectví, chudáček! Vjel si v plném černém taláru svém na svatováclavském šimlu — „slovo boží černé na bílém“ — z Prahy k volbám do Kolína a posud tam někde leží v škarpě, a prosím pány vandrovníky, aby mně ho za slušnou odměnu zase dodali.

Byl bych tuze rád viděl, kdyby tak zvaná strana „klerikální“, ku kteréž prý náleží také několik kněží, jako právě p. Borový, p. Karlach ap., byla vyhrála již při nynějších volbách „na celé čáře“. Ona sice prozatím nevyhrála pranic, ale vyhrát jednou musí, neboť papež to řekl k císaři Vilémovi zřejmě, „že, co vůbec křtěno, je papežovo“, a výrok ten zůstane pravdivý přes všechny seberáznější protesty — pražských hospodských. Český národ je také pokřtěn, patří tedy neuprositelně pod politickou vládu Vatikánu, a již ho také naši klerikálci naložili na sebe jako na kovadlinu a čeká se jen, až začne římské kladivo záslužnou svou práci, — dobře se mu povede, národu, mezi kladivem a kovadlinou! On prý se už ani nemůže dočkat, náš národ, aby po roce 1848 honem zase přišel do nějakého otroctví, a nadšeně prý si připomíná bajku o tom zajíci, ku kterému přišel ježek prosit o nocleh. On prý je nesmírně dopálen na všechny svobodomyslné lidi, kteří tomu nechtěli, aby z církevního procesí činila se politická demonstrace ve prospěch zpátečnictva. On prý je všechny zatracuje, ty, kteří z procesí učinili pohřeb, a přeje si, aby hodně brzy přišlo procesí

nové, při kterém by už nebylo pražádných škrabošek a při kterém by se nečinily pražádné takové koncese víc jako ještě při procesí posledním, kde se musilo vyvěsit vedle papežských přec ještě několik praporů českých. Ono sice prý mnoho kněží samo nad tím vším kroutí hlavou, ale to jsou jen „ti vlastenci“.

Hehe, chytře to navlíkli, prožlukle chytře! Hned jsem si to myslil, když jsem se díval na ten svatováclavský průvod. Byl jsem sice rozechvěn milou vzpomínkou, že takhle as musil také vypadat tenkrát ten průvod kostnický, byl jsem zachvácen nadšením, když česká šlechta zpívala „Großer Gott, wir loben dich“, ale přece jsem počítal. „Cože, jen šest jezovitů?“ povídám, „kdepak jsou ostatní?“ A oni byli kdesi pohromadě, dělali poslance proti poslancům českým a nad nimi se vznášel „jazyk politický“. Mohli zůstat dlouho skryti se svými zámysly, neboť zmíněný „jazyk politický“ nedá se tak snadno poznat. Poznáš jej jenom, když jsi byl pátera Draxelia převýtečný spis Orbis Phaeton přečetl a jako já sobě pamatoval: „Dolojime znamenj. Totižto: Kdnyž Krokodyl Kočku má na svém hřbetě s tímto Nápísem:

Flemus et mulcemus, ut fallamus
Hladiti, plakati umjim, Přitom oklamati minjim.

Krokodyl živo gest na Zemi y v Vodě: prve nežli se na Člowěka oboří, neb rozsápá a geg pohlti, dává se do Pláče, slzy, pláče gafo Člowět. Gafo by řekl: Milý Člowěče, litugi tebe, že tě mám sežrati.“

Oni ale sami nás dlouho neklamali, radost jim nedala, musili mluvit. „Chcem panovat českému národu“, odkrylo program — „U výbor několik mužů se sestoupilo“, odkrylo zbraně. Jenže jsou přece ještě příliš skromni, tvrdí, že udělali prozatím jen tak zcela maličký výborek na maření českých voleb a svrhování českých poslanců. — „Nu, je pravda,“ přiznala se konečně „panna“ nevěsta podezřivému svému ženichovi, „měla jsem už jedno dítě, ale jen tak zcela malé.“

Kdyby se bylo povedlo, byli by dr. Borový a pan Karlach od 17. října roku 1873 již nesmrtelní. Bohužel se nepovedlo — velmi krásně se rozběhli, už byli skoro na půl lokte slavní, náhle brkli a musí teď s nebožkou nesmrtelností svou chodit po ulicích. Z kůže několika již získaných přívrženců svých byli nadělali nejkrásnějších řemínků na svázání nás ostatních, řemínky ale bohužel nestačily a — stažená těla cukají sebou na ostrém vzduchu českém co nejbolestněji. Kéž nesplasknou proto na mysli! Lidé jim sice budou spílat, ale nechť sobě vzpomenou, že svatému Františkovi z Assisi spílal vlastní bratr jeho! Také budou ještě několikrát musit si vyjít k Vysokému Mýtu, ke Kolínu atd., než tento, ale nechť sobě vzpomenou, že dobrý Absolón stával také denně „u cesty při bráně“ a chytal „každého muže“, až — —

Jen aby teď žádný z nich neodvážil se do Vídně! Je tam Bismarck a ten je kněžím, bažícím po světské moci, často zcela nepříjemný. A také císař Vilém je tam a ten Bismarcka ještě v té nepříjemnosti podporuje. Zdalipak bude císaři Vilémovi v německém oddělení Světové výstavy také tak špatně, jak bylo mně! Mám rád známky národní uvědomělosti a hrdosti, potěšil jsem se, když jsem viděl v rumunském oddělení vyšíváný obraz národního hrdiny Horiy, v anglickém krásně ciselovanou stříbrnou „vázu Tennysonovu“ a „štít Miltonův“, v švédském domku „stolek Linnéův“ a poprsí Bremerčino, ano já snesl všechny „přední muže španělské“, které vystavil nějaký hrnčíř, „Sobieského před Vídní“ z polského cukru, Thiersa z mýdla, Shakespeara z ozokeritu (také nějaký lůj), Moltkeho z *italské* terakoty, totiž z italských rukou, a tureckého sultána ze zcela sprosté hlíny, usmál jsem se i, když jsem viděl as dvacetkrát německou korunu vyvedenou ve velkých rozměrech z cukrkandlu, ale co je v německém oddělení nakupeno steré dotěrné chlouby a zas protivné podlízavosti, je věru k nesnešení.

Také je tam zvláštní šachová hra. Na jedné straně Prusové, na druhé Francouzové ze slonové kosti. Figurka královny je na příklad poprsím císařovny Augusty, věžmi jsou

pevnosti Mohuč a Raštat; na druhé straně zas Štrasburk a Mety, Napoleon III. a Evženie, koníčkové Mac Mahon a Chanzy, běhouni Gambetta a Thiers s cylindry na hlavě atd. Zahrajou-li si Bismarck a Andrassy nějakou partii, možno, že nechá Rakousko z pouhé zdvořilosti ještě jednou vyhrát Němce nad Francouzi.

NÁRODNÍ LISTY 19. října 187

△ V Praze 15. listopadu

Co se mne týče, mohu říci, že snáším jakékoli nehody svého bližního s oddaností vzorně křesťanskou. Když na příklad památného dne 9. května letošního roku na mé židovské bližní ve Vídni přišel onen strašný mor, jenž nazván bursovní, když banky vejpůl pukaly a lidé i milionáři padali jako mouchy, stál jsem zrovna uprostřed toho velkého umírání — *nikdo* by byl tenkrát na tváři mé nespatriil ani nejmenší stopu zoufalosti a rty mé šeptaly oddaně: „Bože, nechť mne takhle zkoušíš ještě víc a nechť vymrou ti zde třeba až do posledního — staň se svatá vůle tvá!“ Nevím, kde jsem nabral tenkrát té síly, ale již jsem bohatě odměněn. Už prý se budou dlužit zas nějakých osmdesát milionů — dobrotivé nebe, bude to jux!

Dlužit, jen dlužit, to je také moje zásada! Zvláště když to jde tak hravě lehce jako u nás. Desetkrát a dvacetkrát osmdesát milionů dostanem, ne jednou, jen když budem chtít, neboť „A. e. i. o. u.“, rozumíme? My Rakousko potrváme ve světě nejdýl, budem dědit tedy po všech ostatních, a kterýpak Rothschild nebo jiný žid by tak nadějnému dědici nepůjčil? V Cis-kapse nic a v Trans-kapse také nic, a přece kredit, to ať někdo po nás udělá! A pak, až ty peníze budem mít, „klobouk na stranu a ruku do boku“, neboť po vykonaném pumpu je cituplnému člověku vždycky volně.

Státy se dluží, páni se dluží, i nejsprostší člověk se dluží, dlužení stalo se již veškerému lidstvu milým zvykem. Byly to smutné, temné a nevolné časy, když dělání dluhů patřilo ještě mezi privileje panské! Ovšem lze soudit, že původně v lidského ducha vložený talent nedal se nikdy zcela ututlat, že rolníci a měšťané tajně dlužili se asi přec. Ale neodolatelny pokrok lidstva, vyrovnávající veškeré rozdíly stavů,

odkopl všechnu tajnost — chcem mít volnost, základem volnosti je ale rovnost — ne, nejen páni, my všichni, kdož jsme člověk, chcem, musíme, budem dělat dluhy! Také je, mordio, děláme, „daß es kracht“!

Bedlivý pozorovatel a přítel lidstva musí věru s potěšením doznat, že pokroky v tom oboru jsou nepopíratelné. Bývalé „řemeslo velkých pánů“ šlo cestou všech řemesel, jsme nyní sami továrníci. Bývalou nepříjemnost při děláním dluhů, tak zvané placení, jsme prostě odhodili. Nebylo k tomu ani potřebí zvláštních zákonů, jaké měli na příklad naivní Ebrejci a Římané, kteří zfantované věci musili dát vždy za několik let dlužníkům zpět. My prostě neplatíme a zákon nás chrání: zavřít nás věřitel pro dluh dát nesmí a fantovat? — ať si fantuje, když jsme dali už všechno upsat ženě!

Arci ještě zbývá některý krok, vždyť ale talent lidstva není přec vyčerpán?! Posud jsou bankroty, konkursy, to je zcela rozumné; ale pak bývá také kriminál, a to je kompletní nerozum! Když jsem mohl udělat půl milionu dluhu — dejž to nebeský pánbůh! —, musil jsem mít přec za půl milionu kreditu, ne? A kdepak to stojí, že je kredit zločinem? — Pak také je poněkud nápadno, že tak důležitá znalost děláním dluhů přec jen se posud nepovznesla ještě na vědeckou soustavu, na vědu. Němci co pionéři veškerých věd ovšem učinili již nějaký počátek, vydali spisek *Historia naturalis culpaefactorum*, ale je to jen počáteček, připitomělý a nesmělý. Doufejme již, že v řadě pyšných nebešťanek věd hodně brzy se zaskví nad jiné pyšná věda nová! Mám plnou důvěru v ty, kteří se výhradně a na nejširším základu zanášejí s děláním dluhů a jež proto nazýváme „národními hospodáři“.

To je ta velká porážka Darwinova, to je ten velký rozdíl mezi člověkem a zvířetem, že my můžem se dlužit a zvíře že nemůže! Ať mně někdo jmenuje nějakého dorůstajícího bulíka, který zůstal v hospodě za pivo dlužen, nebo sebechytřejšího indického slona, který podepsal směnku, nebo sebehezčí slepici, která visí u své modistky! A je zcela při-

rozeno, že tak je. Když stvořil bůh zvířata, nebylo o dluhu ani řeči, když ale stvořil člověka, když přemýšlel, jak by člověk životem se protlouk, naučil ho nejprv kvůli potravě znát byliny a zvířata a pak, kvůli všemu vyššímu, vypůjčil se od člověka žebro a vznešeným tím příkladem vštípl již pro všechny časy v prsa lidská krásnou touhu po dluzích. Budme pyšni na své lidství, budme hrdi na své pokroky, ale nezapomínejme nikdy, že míti dluhy je přec jen víc milost boží než zásluha člověka!

Ach — čím bychom byli bez dluhů! Nebýt nikomu ničím povinován — ne, raděj být živ na poušti! Jak by mne mohl život těšit, kdybych nevěděl, že mám pro mnoho bližních zcela určitě cenu! Co dávají dluhy příležitosti k dobrým skutkům, když dlužník věřiteli může pomoci od hříšného a povždy nebezpečného mamonu! Jak bystřejí kuráž nesmělých, vynalezavost zabeđených, jak znalost lidí! Co jemnoučkých, něžných pásek napínají mezi lidmi sobě dřív zcela cizími, jichž mysl a srdce nikdy, nikdy více od sebe se netrhnou! Jak příjemno je, vím-li, že není maličkosti při mně, která by nezajímala i jiné lidi, a i když vydám prázdné své portmoné a vzdychnu si nad ním, že vzdychá sto soucitných srdcí upřímně se mnou!

NÁRODNÍ LISTY 16. listopadu 1873

△ V Praze 22. listopadu

A již zase přinášejí pražské časopisy zprávu, že budem mít také letos na několika místech veřejné, dobročinné „vánoční stromky“ pro chudé děti. Mám tu výroční dobročinnost neskonale rád! Je sice pravda, že letos chudina nepotřebuje vlastně žádné podpory — následkem světového krachu je tucet ustřic již jen za 70 krejcarů a stál vloni 1 zl. 20 kr.! —, ale dobročinnost potřebuje chudiny, to je to! Kdyby chudoba už nebyla ani pro naši zábavu, nebyla by přec k praničemu moudrému víc na světě! Proto se jí také ani dlouho neptáme, rozdělíme ji na okresy a odevzdáme do rukou okresních dobrodějů a dobrodějek, a ti pak mají za mrzuté zimy s ní svůj špás. Velký jistě špás, vždyť se hlásí mnozí sami, že chtějí být dobročinní.

Taková jemnostpaní dobrodějka má už šest neděl před vánocemi co dělat. Od domu chodí k domu. „Přicházím zas žebrat, to víte, paní L-ová!“ — „Ach vaše šlechetné srdce je známo, paní N-ová, — kdyby vás nebylo!“ — „Co máme dělat, chudoba je chudoba! Ale jdu jen tam, kde mají dobré srdce!“ — Paní L-ová dá zlatku a její „dobré srdce“ povznáší se jako baloun, když byl trochu balastu odhodil. A paní N-ová zlatku zastrčí do štuchu a jde o dům dál; je o coul větší, jako by jí bylo kus šlechetnosti vlezlo pod špaříčky.

Konečně je Štědrý večer zde. Vybere se sál, veřejný a dosti velký, aby se hodně lidí vešlo. Uprostřed sálu postaví se nějaký zavražděný strůmek a na něm se rozvěsí a po stolech kolem se rozloží „věci“. Lidí je pozváno dost: chudé děti i s matkami a možno-li i s jich babičkami, neboť „chceš-li vpravdě odpomoci nouzi, musíš seznat její *původ*“, dále všichni, kdož něčím přispěli, pak lidé, kteří „píšou do no-

vin“, atd. Ano, povídá se pološeptem v sále, že prý přijde i sám pan kardinál arcibiskup, a srdce všech přítomných hoří již nedočkavostí. Nejslunečněji září ovšem paní N-ová. Povznesla se nad všechn předsudek, nesouhlasí s náhledem, že dobročinnost má býti tajna, a onen prorokův cherubín, který si zahaloval dvěma křídly tvář a dvěma nohy a přece činil dobré, vypadal naprosto jinak než teď paní N-ová. Jen ty čekající děti jsou netrpělivy; promrzly na cestě a nakupená jablka jim stahují zívající ústa.

Pan kardinál je ale již zde. Scéna začla. Nejdřív zpívají děti píseň, které se učily jen as čtyry neděle, pak odříkají Otčenáš a pak vystoupí pětiletá řečnice a rozkládá své náhledy o vděčnosti. Podotýká zcela trefně, že vděčnost je vlastně nejtěžší ctnost, míní, že nejnepříjemnější pocit je, když za prokázaná nám dobrodiní nesmíme se poděkovat, doličuje vřelými slovy, jak krásné je to od přítomných dobrodějů, že dávají obdarovaným příležitost ku veřejnému cvičení se ve vděčnosti, a končí pak nadšeně nějakou improvi-sovanou rýmovanou slokou. Nato má pan kardinál sám řeč k těm drobným marnotratníkům a hříšníkům, a sice o společenských ctnostech vůbec a o šetrivosti zvlášť. A teď již začíná bohaté obdarování. *Každé* dítě dostane botičky za 2 zl. 50 kr., pár stávkových punčoch za 20 kr., pár hančlíků za 40 kr., a k tomu ke všemu ještě za dva šestáky vánočku a za šesták jablek a ořechů!

Ku konci velké líbání rukou paní N-ové. Je vůbec dobře, že scéna je u konce, neboť obličej paní N-ové radostí stále se šíří a je již jako zadní kolo těžkého formana. Již ji nikdo, nikdo ve světě nepřipraví o její lásku k lidstvu! Můžem zcela klidně doufat, že paní N-ová při nejbližší vhodné příležitosti zas vrazí pražské chudině nuž dobročinnosti do prsou. —

Ale než přijdou ty krásné scény vánoční, rád bych také ten boží advent strávil nějak vesele. Především, kdybych takhle se mohl dovědět, kde káže pan probošt Štulc. Dočetl jsem se totiž, že měl pan probošt tyto dny v Katolické politické jednotě nějakou řeč, která oplývala „zdravým katolic-

kým humórem“, — a byla by to nějaká zábava, aby pan probošt Štulc začal na nás z kazatelny najednou kašpárkovstvím à la Abraham a Sancta Clara! Katolický humor — to musí být krásný humor!

Jak se člověk může mýlit! Posud jsem vždy myslil, že kdyby se panu proboštovi přihodilo neštěstí a on by nevyzpytatelnou náhodou spáchal vtip, že půjde ihned ku zpovědi, — a zatím je pan probošt „katolickým humoristou“ a ve fialových jeho punčochách vězí kozlí nohy satyra! Ach — mít vtip, to je zlá nemoc, pane probošte, horší než svrab! Svědí a svrbí, až se vysvrbí. Dobře se vám ale tam vysvrběl, v té jednotě katolické politiky, to musí každý uznat! „Novinářští odpůrci,“ pravil pan probošt, „*štvou naši jednotu jako smečka malých a velkých psů.*“ Co dobrý vtipkálek nedopověděl ovšem, *jakouže* od těch novinářských psů štvanou zvěří je ta jeho jednota, — ale v tom je právě působivost jeho vtipu, že ví každý, že zde pan probošt ani *nemohl* mínit zvěř *červenou*.

NÁRODNÍ LISTY 23. listopadu 1873

„Ich halte meine Widersacher stracks für
Narren.“

Dr. Martin Luther

△

Martin Luther byl prý již všelijak posuzován, ale posud nikdy ze stanoviska pravého, *psychiatrického*. Tak míní pan páter *Bruno Schön*, minorita, doktor bohosloví, filosofie a svobodných umění a duchovní správce (na výslužbě) dolnorakouského zemského ústavu pro duševně choré, a vydal na důkaz Lutherova bláznovství brošuru.* Že prý tou brošurou Luther vlastně cti neztrácí, míní dále pan *Bruno Schön*, naopak: nalezá prý, protože duševně rozladěn, ještě částečné omluvy za hrubé poklesky své proti mravu a pravdě. „Povaha duchaplná, velkolepých zárodků, ale duševně chorá.“ *Schön* nalezá u *Luthera* halucinace, oluzení, domysl velikosti, domysl pronásledování a satyriasi a vedle těchto hlavních psychos ještě tucet menších, jako pýchu, samolibost, zkrucování svatého Písma, neobmezené nadávky činěné protivníkům atd.

Rozumí se samo sebou, že nás nenapadne *Luthera* bránit. Tolik je jisto, že *Janem Husem* nebyl *Martin Luther*, rozdíl je mezi oběma právě o celého muže. *Jan Hus* byl celým mužem, *Luther* byl prostě babou. Přirozený jeho oheň, vrozená mu duchaplnost pudily ho kupředu, příznivé poměry uvedly, vehnaly ho na cestu reformátorskou, také ho na ní držely. Kdyby byl hned zpočátku doznal útrap, byl by couvl; výdatně chráněn přec často cítil, že se odvažuje nad odvahu svou; přirozená jeho zbabělost způsobovala strach i bez příčiny, rozechvívala jeho nervy. *Luther* cítil, že kdyby nebylo nahodilého přátelského valu kolem, on by klesl, proto také sám v sobě klesával. Plameny, do nichž *Hus* vkročil s mužným rozmyslem, babu *Luthera* děsily již

* „Dr. Martin Luther auf dem Standpunkte der Psychiatrie beurteilt.“

ve snách. Z jeho zbabělosti jen lze snad již vyložit jeho halucinace, oluzení, domysl pronásledování — ale chtějí-li Němci mít ze svého Luthera hotového blázna, bon! Pro nás tedy necht' měl ještě jeden tucet rozmanitých psychos — trpí-li na příklad celý národ německý domyslem velikosti, proč by národní ta vzácnost u Luthera nebyla mohla vzrůst až na šílenost!

Páter Bruno Schön drží se hlavně Döllingerova známého díla o německé reformaci a uvádí pěkné věci. Když byl Luther v Římě, vyjádřil prý se, že je mu líto, že rodiče jeho ještě žijí, — jinak prý by je byl tenkrát již mohl mší svatou z předpekli vysvobodit. Na všechn způsob trochu přehnaná láska k rodičům! Byl zlostný, nenaviděl, zaviděl. Zápasil s vadami těmi, ale v zápasu vždy podléhal. Dokud byl v klášteře, nenaviděl dle vlastního přiznání Krista tak, že při pohledu na krucifix se vždy ulekl, oči sklopil a „raději byl ďábla spatřil“. Když kazatel Musa si mu stěžoval, že nemůže věřit tomu, co jiným káže, odpověděl Luther: „Zaplať pánbůh — myslil jsem, že jen mně tak se děje.“

Tenkrát ovšem nerozuměli ještě duševně chorým, připomeňme sobě procesy čarodějnic, upírů, podloženců atd. Také Luther měl se satanášem mnoho co dělat a stěžuje si, že je jím ve dne v noci pokoušen. Ďábel je, vypravuje Luther, všude kolem lidí a v nejrozmanitějších podobách, co svině, co hořící věch atd. Na Wartburku přišel na něho dvakrát co velký pes, v zahradě co divoká černá svině, v Koburku co býk. Jednou přišel v podobě mouchy a Luther mrštil po ní kalamářem, pak zas co podložené dítě a ještě jinak. Luther se s ním pral celé noci a byl ráno všecek zpocen a umdlen, neboť „ďábel má silné hnáty“. Kde ďábel bydlí? Dle Lutherových Řečí při stole bydlí v moři, ve velkých mořských zvířatech a u Říma v Tibeře. „Svatý satanáši, pros za nás,“ modlíval se Luther.

Nejrozhodnějším důkazem Lutherova bláznovství je dle pátera Schöna, že sobě co slabý člověk prisuzoval *neomylnost*. Ostrovtip Lutherův, velký a řízný, nevadí pranic — jeho blud byl „sine delirio“ a takový pacient, exaltován,

soudí hloub a ostřeji, také koná vše obratněji než v okamžicích zdravých. Jakpak prý by zde nebyla „insania sine delirio“ (blud bez šílenství), když Luther napsal spis „Papežství římské je založeno ďáblem“! Devatenáct let byl páter Schön duchovním správcem u duševně chorých, ale žádný šílenec tak nezuřil jako Luther proti mši svaté, proti kněžím, jež nenazývá jinak než „sluhy ďáblůvými“, atd. Ano on chtěl stav kněžský zcela zrušit, namísto kněží měli přijít rozkazem obcí úředníci, kteří by vykonávali, k čemu má *každý* člověk duchovní právo, — stý díl kněžských statků stačil by prý také na udržení církve! Ba Luther odvážil se vyzvat císaře, aby zrušil světskou moc papežovu! Někdy zjevilo se u Luthera i šílenství násilné, „furibunda transitoria“, když na příklad před branou vittemberskou dal spálit papežovu bulu a kanonické právo.

Jako každý šílenec měl také Luther způsob mluvit z plné přesvědčenosti. Jen někdy vnucoval se mu rozum — pochybnost: „Jakžpak, mýlíš-li se a uvádíš tolik lidí v omyl a věčné zatracení!“ Míval své jasné okamžiky jako každý šílenec. Nejvyšší psychosou byl u něho domysl velikosti — „blázen nemá potřebí býti skromným“. Dále satyriasis čili přepjatý pud pohlavní. Oženil se s Katuškou svou, uteklou jeptiškou, ale brzy nato řekl sám: „Učinil jsem se sňatkem svým tak nízký a opovržený, že as andělé pláčou a čerti se smějou.“ Vyzval samého kardinála mohučského, aby tento se také oženil, psal proti celibátu kněží a kladl povinnost k ženění se výš než desatero boží. Se satyriasi je *vždy* spojena mysl ukrutná. Proto také nejprv naváděl sedláky ku povstání proti pánům, pak zas pány k ubíjení sedláků, a proto štvál proti židům, kázal, aby byli upalováni, vyháněni, — „židé jsou mladí, peklu propadlí ďáblové“. Domysl, že je stále pronásledován, byl u Luthera velmi živý a trapný. Pořád prý ho chtěli trávit, ano i kazatelna byla jedem napuštěna, atd.

Luther byl tedy hotový blázen, pan páter Schön mu to dokazuje. Bude-li mít Schön tolik přívrženců co Luther, uvidíme sic, ale pochybuju, neboť: „Blázen nadělá mnoho

bláznů, mudrc jen málo moudrých.“ A pan Schön je moudrý psychiatr. Naříká ve své brošure na úpadek dolnorakouského ústavu pro duševně choré. Že prý tam duchovní správce, dle nařízení ředitelova, smí jen přijít, když má dát poslední pomazání, a i to smí dát jen na čelo. *Kázat duševně chorým* smí prý jen as třikrát do roka. A on takový duchovní správce zmůže prý u šilenců nesmírně mnoho, na příklad *vyhrožováním věčnými tresty!* Blázínek, ten pan Schön!

NÁRODNÍ LISTY 29. listopadu 1873

△ 13. prosince

Jsem tedy mrtev, aniž bych, přiznám se, byl sám o tom něco věděl. Ano já, všichni Čechové, veškerý český národ jsme prý mrtvi, smrt dotkla se nás již očistující svou silou, jsme navraceni bohu a věnec věčné odplaty věncí naše skráně. Ach, člověk neví nikdy, kdy a kdeže skoná, a nikdo by mne byl jakživ nepřesvědčil, že může člověk umřít i tam, kde ani není! My umřeli tam, kde jsme ani nebyli, totiž v říšské radě, v kruhu svých milých. Zdrčení, zlomeni stáli tam především kolem nás naši přátelé, neplakali, řvali: „Ne — českého národa není více!“

Nu tedy nejsme, bon! Máme alespoň tu velkou, nemýlím-li se, dosti řídkou výhodu, že jsme umřeli, pokud jsme živi, že se můžem jít podívat na svůj vlastní funus, je-li krásný, že můžem vyslechnout, jak nás pomlouvají „pozůstalí truhlíci“, dát po případě někomu facku, a kuchařce říct, co chcem zítra k obědu. Jen srdnatě, kdo nedovede snést myšlénku smrti, neměl v sobě nikdy zárodu k velikosti! „Lepší jest smrt nežli život hořký,“ stojí v bibli, a my — jakýchpak sladkostí jsme zažili my, český národ? Jako sen pětiminutový, ale plný rvaček a bojů připadá mně vlastní můj život, nejvýš tak dlouhý jak Sen svatojanské noci připadá nám všem život celého našeho národa — ale lesní víly a mendelssohnská hudba jen na mlhavém počátku, pak boj a boj, vítězení a umírání, krvavý hluk a dlouhý, předlouhý spánek, po probuzení pak opět jen boj o existenci, konečně tedy šťastná smrt.

Ať žije smrt! Ať nám nemohou pozdní a šťastnější čeští potomci naši s úštěpkem vytknout, když jsme v první polovici prosince leta páně 1873 na říšské radě ve Vídni náhle zemřeli, že jsme pak snad brečeli!

Ať žije smrt! „Od ženy stal se počátek hříchu a skrze ni umíráme všichni.“ Kdyby pro nic jiného, již pro ten hřích a pro tu smrt velebím ženu a ženy. A přec — co se již nabližovali suroví mužští něžným ženám, co tu posměšného nevděku, mrzkého vtipu a nespravedlivého odporu! Mluví se o ženách jako o souhlásce, kterou není lze bez muže ani vyslovit, jako o nule, která mužem teprv se stane váženou cifrou. Z křivého žebra prý ji pánbůh stvořil, nemůže prý být tedy na ní nic kloudného. Hippokrates a Aristoteles považovali ženu jen tak za „polovičatého člověka“, za nižší druh lidí, jehož netřeba dbáti víc než otroků. Plato je na rozpacích, má-li ženy počítat k tvorům rozumným nebo nerozumným. Chesterfield radil svému synovi, aby považoval ženy za dorostlé děti. „Ženy hodí se za pěstovatelky prvního našeho dětství právě tím, že jsou samy dětinské, duševně nezralé a krátkozraké, zkrátka že jsou po celý svůj život jen velkými dětmi: jsou stupínkem mezi dítětem a mužem, jenž je vlastním člověkem,“ napsal zas Schopenhauer. Mohamedáni věří, že žena nemá do ráje přístupu. Filosof jistý tvrdí, že nejsou stvořeny ani podle obrazu božího — „mulier non est facta ad imaginem Dei“. Féréal zas tvrdí, že jsou pouhými „hračkami“, nehodnými zaujímat v životě mužově důležitějšího místa. Spravedlivému člověku až dech se ouží při tom vypočítávání!

To se rozumí, že všechno to je čirá hanebnost. Buffon nás učí, že děvčata přicházejí později na svět než hoši, na všechen způsob musí být tedy zralejší, dokonalejší. Jsou také. Nejlepší toho důkaz je, že námi vládnou. Otroctví každé může být sice smutné, nepříjemné, ale do očí mluvit něco o „andělích“ a za zády pánům svým nadávat, to je nehodno i otroka! Že vše to mluví a říkají mužští vskutku jen pro sebe, jen pro vlastní své vylhané přesvědčení, je jisto, vždyť tvrdí sami, že mužskému nemůže se přihodit nic komičtějšího než chtít přesvědčit ženu dialektikou, že kdo se ženami disputuje, vypadá, jako by neustále knot na svíče utíral nebo klubko za nitěný koneček zdvihnout chtěl, atd.

Proud vzduchu spíš prý lze sledovat až k jeho původu

než povahu ženskou, celý život prý na studium to nestačí, a přec pronášejí muži o ženách úsudky přímo drzé. „Muži dozrává rozum teprv rokem 28., ženě již 18., ale vypadá dle toho.“ — „Logika ženská je jako mozek ženský, o osm lotů lehčí než mužský.“ — Ba ani ctnosti žádné není žena schopna. „Nesmírně pěknou zábavou je,“ praví Goltz, „bydlet s nějakou ženou na hranicích. Tři židé nemají té vynalezavosti a drzosti při pašování jako jediná žena. Žena je rozená defraudantka a pašerka.“

Již to strojené hledání „hranic“ u Goltze! Načpak jít až na hranice, v městech mohl Goltz také pozorovat, jak pilně „pašují“ paničky, alespoň svým mužům! Ale tak jsou už ti Němci! Teď vydali zvláštní tlustou knihu, „aforismy slavných spisovatelů o těch zlých ženách“. Udávám zločin ten českým vlastenkám — jenže se povídá, že také vlastenectví nejsou ženy schopny, staví se prý k praporu leda kvůli praporečnickům atd. Já ani tomu nevěřím, budu se jich ujímat vždy, a budou-li ke mně hodny, donesu jim všechno, co o nich zlého mluví ten nedobrý mužský svět.

Ale teď sobě dám už pokoj. Jsem mrtev a ponesu mrtvé své oudy někam do společnosti českých soumrtnol na plzeňské. — Že prý, když jsme tam nechtěli zaživa, doveďte nás teď co mrtvé dostat do Vídně na říšskou radu? — Dovolte velmi starou, ale velmi dobrou anekdotu! Král Fric Velký dal si kdys přivolat faráře, jenž mu byl udán pro čarodějství. „Vy prý umíte citovat duchy?“ obořil se na něho. — „Ano, umím,“ odvětil farář, „jenže mně nepřicházejí.“

NÁRODNÍ LISTY 14. prosince 1873

I

PAN MICHÁLEK

△

Mlynář Michálek, poslanec uherskobrodsko-klobouckovizovický, sedí — ale ne, počkejme, nechme ho prozatím sedět! —

Tak tedy moravská ta sněmovnička je upravena v jakéms bývalém klášterském refektáři. Podlouhlý sálek, po oknech předseda, místopředseda a celý úřední aparát, naproti nim nevyvýšené, ošumělým zeleným sukrem potažené škamny pro poslance. Galerie nalezá se také na této protější straně, uzounká to pavláčka, skoro tak nešikovně upravená jako ve sněmovně české. Vedle vchodu vlevo je nízká „lůž“ pro žurnalisty, nad ní lůž dvorská, bohatě vyšperkována pěti rákosovými sedadly, z nichž každé jiné. Stěny a strop jsou pestře malovány. Naproti vchodu visí krásná podobizna císaře pána, malována výtečným moravským umělcem Zele- ným. Mimo to jsou tu as čtyry napolo do stěn zapuštěné triumfální pomníčky, se zlatými nápisy a s vojenskými emblémy na korunách. Na jednom z těch pomníčků je ná- pis: „Contra protervam Tekelii et Rakoczii perfidiam“ (proti drzé nevěře Tekeliho a Rákócziho) — a zrovna pod ten nápis usadil tedy mydlář Brix, poslanec pro města, svého nevinného venkovského krajana Michálka a sedl si vedle něho. Sedí tam oba dobře, je na ně tuze pěkně vidět, ačkoli má sál jen čtyry nezastřená okna.

Michálek je hezký člověk. Mně se alespoň líbil rozhodně, mně, který jsem četl i estetiku ošklivosti. Michálek je dosti vysokého vzrůstu a jak se říká v nejlepších letech. Velebné čelo jeho je skoro na palec vysoké, vlasy jeho jsou rozčís- nuty uprostřed šiřaté lebky; jsou nějak spečeny a mají onen vzácný červenohnědý lesk, jaký bývá u silných šňupáků, kteří si utírají z nedostatku kapesního šátku prsty o hla-

vu. Silné, prošedlé brvy kryjí šedivé, trochu nejisté oči, rovněž prošedlý, hřebelcových pravidel nedbalý vous splývá se vpadlých tváří. Hlava romantická, zrovna lesní!

Šatů zdá se že vznešená mysl páně Michálkova mnoho nedbá. Kabát jeho, barvy myslím že zelené, vypadá, jako by byl už od počátku tohoto století pracoval po všech parlamentech evropských. Vesta se těší sedmi dírkám a dvěma knoflíkům, šedivé kalhoty sbíhají stydlivě do vysokých bot a boty jsou z pukajícího koženého bláta nebo z čeho. Čistého prádla není Michálek také milovníkem, on zdá se že je přímým politickým odpůrcem Hessovým, který dle čistoty prádla na obyvatelstvu soudí o míře politické jeho svobody. Také krk sobě oblíbil pan Michálek nosit vždy poněkud černější — snad aby se neřeklo, že dělá nízkou reklamu pro mydláře Brixu, politického vůdce svého. Přes celé roucho splývá mu venku na ulici dlouhý plášť, malebných sice říz, ale látky, která nesvědčí právě příliš chvalně o vyhlášeném brněnském soukenictví. Takto vyšperkován usedl na místo již zmíněné, za kurii velkostatkářů.

Pan Michálek vyplňuje místo své velmi důstojně a každý mu musí dovědčit, že se z něho skoro ani nehýbá. Když mu sněmovní sluha přinese tištěné předlohy, klade je sem tam a zase sem tam, takže ty předlohy skutečně pak myslí, že jim rozumí. Také s psacími pomůckami nakládá jak náleží. Z bílého papíru dělá pěkné kornoutky, z kuvertů biskupské čepičky a tužkou se dlabe v zubech. Hraje si klidně a tiše jako nejzvedenější chlapeček, on není ani dost málo vinen věčným nepokojem, jaký moravskou sněmovnu vyznačuje před sněmovnami jinými. A aby zkracoval pan Michálek ostatní poslance snad nějakou řečí svou, to pana Michálka jaktěživo nenapadne! Když pak přijde hlasování, hlasuje s velkostatkáři a s Němci proti slovanské pravici. On byl sice zvolen, aby nehlasoval proti ní, ale —

*vedal se jeden,
měl hoběňko s medem —*

slíbil všechno, všechno, když však šel na sněm, bylo mu jako dudáčkovi v moravské písni:

*šel dudáček hráti na hody —
a padl pozpátek do vody.*

Ještě se trochu bránil, ještě se trochu před svými krajany styděl, pak zatonul a už víc nevyplaval. Teď, jakmile se vzchopí Němci, aby se mimo sněmovní síň poradili, vzchopí se už také Michálek.

Skutečně dochází za to od nich velké pocty. Sám jsem viděl, jak jeden Němec jdoucí kolem jeho sedadla bouchl Michálka do zad, a mnozí tvrdí, že mu Němci někdy tajně podávají i ruce. Také je si Michálek arci své váhy vědom. Když předevcírem J. Exc. p. místodržitel tvrdil, že pravice nezastupuje mínění Slovanů moravských, to že jsou zde zcela jiní lidé pro to, nadzdvihl se Michálek trochu a mrknul na Jeho Excelenci, ale Jeho Excellence nešťastnou náhodou to nezpozorovala a neřekla: „Pane Michálku, vstanou, voni jsou to!“

Jen někdy přelítne něco přes páně Michálkovu významnou tvář, co vypadá jako mráček. Snad si vzpomíná na své voliče doma. Ano, kdyby se zde mohlo věčně sedět, ale až přinde domů, budou voliči třeba nespokojeni, třeba se opováží mu to i říci!

*Už já mosím domů, důmka
za dveřama stojí hůlka —*

A ty vánoce už jsou zde!

II

PAN BAŽANT

Copak bych mohl také čtenářům lepšího předložit k svátkům než bažanta! —

Ach, každý se as pamatuje na ony divoce krásné, krvavě půvabné časy, kdy noviny přinášely den co den rozrušující zprávy o krutém Bažantu prostějovském! Předevčírem dal padesát, včera sto, dnes dvě stě voličů v listinách zmordovati — ach to byla krása! Prostějov byl zajímavý jako „Betlém a okolí“ a prostějovští občané zdáli se nám být samí „pacholíci od dvou let“. Už jsme my lidé takoví, že ukrutnost má pro nás velký půvab svůj, již dítě slýchá nejraděj pohádky, při nichž se bojí, a něžná žena zapomene dětem uvařit snídani a běží se podívat na popravu. Herodes, Nero, Arbuez, Bažant — člověku při jmenech slavných ukrutníků běží po zádech mráz, ale příjemný.

Tamhle stojí pan Bažant, poslanec za Třebíč! — Co do postavy není mnohem větší, než byl Napoleon III., a v těle je jen o málo silnější než vyschlý jeruzalémský žid. Pan Bažant se dívá do světa přívětivě, jako by byl teprv před půlhodinou nějaké dítě spolkl, a někdy se lehýnce usměje, jako by mu bylo chutnalo. — Vpíjím se v tu znamenitou, památnou tvář, věčná vřava moravského sněmu hlučí kolem mého sluchu, a zdá se mně, že z vřavy té vyniká tejně kvílení zmordovaných.

Ale brzy bych ho byl ani nepoznal. Stalo se již i nejslavnějším ornitologům, že měli mladého ptáka za něco zcela jiného než pak ptáka starého a že ho vřadili do vědy co nový druh. Některý pták pelichá se ještě v hníždě, jiný později, každý několikrát; když se mu peří opotřebí, dá mu pánbůh

jiné, čím dál tím krásnější, takže čím starší pták, tím hezčí — kéž se děje s člověkem také tak! Pan Bažant nosil v Praze čamaru, a když ji opotřeboval, dal mu pánbůh na Moravě francblau kabát plný švů a záhybů, takže sedí na něm jako nová kazajka na rekrutovi.

Ano, s pýchou to smíme říci: pan Bažant je plodinou českou! Již dávno slyne česká země výtečností svých bažantů. Na starých mapách Norimberčana Homanna bývaly v emblémech vyznačeny hlavní plodiny každé země a na mapě Čech byl vyobrazen bažant a divoký kanec. Ale od té doby stala se změna. Lesy se mýtí, kultura se množí, a my teď vyvážíme bažanty a inteligenci. Známa je chuť českého bažanta a známa je chuť českého ouředníka, když se spojily obě chutě dohromady, *musilo* povstat ovšem něco znamenitého, *pan* Bažant. —

Pan Bažant přispívá dle náтуры své nemálo k oživení moravské sněmovny. Stále lítá sem tam, nahoru dolů, nožičky se tetelí, hlavička stále vrtí — oko pozorovatelovo musí mít potěšení z té ptačí čilosti. Kde sedí, to se snad ani neví, u okna as jistě ne, v českých sněmovnách nebývá bezpečno u okna.

Teď vylít nahoru k sídlu zemského hejtmána. Něco mu tam štěbetá a šedivé, stářím se již rozplývající kontury hejtmanské hlavy zdá se že mu přikyvují. Náhle chytil zemský hejtman za zvonec, Bažant se lek a už je dole.

Dole mezi levičáky. Pěkní lidé, dobrá polovička z nich má orientální nos a ostatek k tomu. Pan Bažant skáče z lavice do lavice, už je prolezl všechny a teď se zastavil před jakýms dlohánským spoluposlancem.

Dlohán rozdělává velký papírový akt, sundává špagát, natahuje jej, strojí mezi rukama — snad by nechtěl —

Ale toto — na Bažanta a špagátovým okem! Bažant už je zcela jinde, mezi velkostatkáři. Také pěkný lid, skoro vojenský špitál. Kolik jich je, nedovedl jsem spočítat, ale mají dohromady 39 ruk, 34 nohy, 35 očí a ještě některé jiné

oudy. Některý už jako by dokonával, některý jako by byl právě po bolestné amputaci —

Kdepak je ale můj Bažant? — Ach zde se potřásá — a naproti němu potřásá se druhý! Také bažant? Ne — ne — *Pelikán* — víte ten, který rozpouštěl moravské záložny! Tedy také známý pták. Šedivé oči, šedivá pleť, šedivé vlasy. Oba si vstrčili ruce do zadních kapes, roztáhli šůsky jako krocan rozstírá kolo — módní a zajisté velmi malebný způsob to všech německých poslanců moravských — a vrtí se a potřásají komicky naproti sobě, jak už u ptáků bývá.

Teď odskočili od sebe. Pan Bažant kráčí kolem slovanské pravice k sněmovnímu východu. Hned do prvního stolu vrazil levou perutí svou a srazil s něho něco tištěných předloh. Ohlídl se, pomyslíl si: „Zdvihni si to, pravičáku!“ — vyhrnul pysk, vstrčil hrdě ruku na prsa za vestu, napnul se jak struna a kráčel ven — zrovna až majestátně!

Mimovolně jsem vstal, zastrčil jsem také pravou ruku za vestu, opřel se levou o zábradlí galerie a měl jsem následující řeč: „Moravo — přeješ-li si dalších zásilek, pár bažantů, ale už pěkných, dáváme po osmi zlatých!“ —

III

PAN J. C. v. WIESER

Píšu J. C. v. Wieser, poněvadž Wiesrů je po světě mnoho, J. C. v. Wieser jen jeden. Můj Wieser zná svět a jeho děje, literaturu starou, novou a nejnovější, je doma na ledových ladách severu i pod palmami jihu, zná srdce bol i srdce slast a každý jednotlivý špryslík na žebříku lidského citu, ví, co znamená obraz i co mluví sloup, rozumí šepotání lesu a breptání vod — zkrátka on ví, zná a má vše, co

Geibel předpisuje básníkům, *on je básník*. Ano, básník, a řeknete-li „moravský Orfeus!“, uvěřím rád, neboť jeho lyra vypadá skutečně tak staře, že mohla už Orfeovi sloužit.

Abych vyznačil ihned jeho postavení v literatuře světové, pravím, že Voltaire napsal 70 svazků, Goethe 40, Shakespeare 20, Wieser 7, a to je známo, že Goethe je větší než Voltaire, Shakespeare větší než Goethe. Wieser psal už ledacos, verše, prózu, několik truchloher, které jsou skutečně velmi smutny, a několik veseloher, které jsou opravdu k smíchu. Ale posud uznán není, přičemž ztloust.

Abyste ho však mohli litovat plasticky, musíte vědět, jak vypadá. Když jsem byl ještě mladý chlapec — odpusťte, vím, že naivně dojemné fráze „když jsem byl ještě malý chlapec“ užilo posud již mnoho fejetonistů —, chodíval jsem „na koníčky“ čili na „ringelspiel“. Památná ta věc se děla na Smíchově. Pan Rynglšpíl, jakž jsme držiteli závodu toho říkali, točíval se vždycky s sebou, stoje v kole. Točil se vždy zády kupředu a mohútná ta jeho záda byla vyklenuta vysoko, výš než krk, a každý okamžik jsem se bál, že mu skočí záda přes hlavu. Na záda poety Wiesera hleděl jsem zrovna s tímtež strachem. K tomu je velký, silný, kulaté hlavy atd. Zmíněná klenutost zdá se že je samovolná. „Zum Tempel bau dir deine innre Welt,“ zapěl Wieser ve svých básních a vyhnalo mu to z vnitřku navenek záda jako kupli nad mešitou. Vcelku vypadá p. Wieser tak, že se nezadivíš, čteš-li v básních těch na str. 149: „Ich träumt', ein Pfarrherr einst zu sein“ — že se mu totiž jako jednou zdálo, že je farářem.

Má, jak praveno, malér, není uznán. Dlouho dost už uznání hledá. Když to na něho přišlo, to básnění, tedy básnil. A dovedně. Napsal, že slunce svítí, že v noci se hvězdy na nebi třepetají (str. 9), * že zjara kvetou kytky (10), že poupata někdy vadnou (35), že bývá nebe modré (37),

* Gedichte. Sběrka.

perle že jsou v moři (45) a ještě jiné věci, proti kterým slušný člověk ani nemůže něčeho namítat. Zaslal to redakci Gartenlaube. — „Vstupuju za ostatními na německý Parnas,“ připsal, „hodlaje dobýt slávy národu a sobě.“ — Dlouhé, trapné, mlčelivé nic! — Tedy opsal znovu a zaslal Familienjournalu. — Nic! — Ještě dvaceti třem jiným časopisům, a nejposlednějšímu redaktoru už připsal: „Vy ani nevíte, pane, jakou radost byste mně atd.“ — nic! Wieser začal nahlížet, že všude, všude krásné verše jeho vandrovaly do onoho „redakčního koše“, o němž se vypravuje, že je „pleten z truchlých vrb smutečních“.

Snad jsem epik, myslil si pan Wieser. Sedl si tedy a psal epicky. Vypravoval, že když chlapec dělá z mydlin bubliny a bubliny lítají, že chlapec vejská (str. 122). Také vypravoval o jednom dítěti, kterému se prý skutečně zdálo, že ve snu přicházejí andělé k němu (104). Řídil se dle nejlepších vzorů, psal romanci o jedli, která někam touží, o paňácovi, který musí skákat, i když mu žena umřela, atd. Aby se ani dost málo nezdálo, že sobě snad něco vylhává, držel se i Písma a vypravuje na příklad v legendě (str. 87), že se zjevil anděl Panence Marii a že jí zvěstoval. — S redaktory zatočil teď jinak. Dával pozor, kde oznamují časopis zbrusu nový. Psal tam: „Abych Vaše mladé podniknutí podporoval!“ — A zas nic — proutí smutečních vrb!

Obličej páně Wieserův zkysal. A teď do toho satirou a vtipem, pravil k sobě. Vypravoval rozmarně, že seděl doma a neměl peníze; taky že si myslel, že k němu přichází jeho milenka, že to ale byla stará kuchařka od vedle (str. 136). Pak zasadil své obrazotvornosti ostruhy. Vypravuje (str. 139) o jednom mušákovi ze stáje, že se kořil mušce ze salónu — přišla plácačka a rozplácla ho — hehe! — Opsal, zaslal. — Proutí smutečních vrb!

Začal si zoufat. „Schwingen möcht' ich, Geistesschwingen!“ běduje — ano, ale odkud jich nabrat! Aha — musíš celou svou individualitou vystoupit najednou! A co s těmi závistnými redaktory, jen poeta již uznáný uzná zas tebe! —

Vydal tedy, vlastním nákladem, knížku Nesselu — Kopřivy, čtenář už merčí, co v ní! A tu zaslal Alfrédu Meissnerovi. Také skutečně mu Meissner odpověděl: „Pane, vy jste skutečně čtverák! Vsadím se, že jste nejlepší nápady podržel pro sebe.“

Vydal tedy, vlastním nákladem, knížku jinou, *Gedichte*. Tu poslal Rückertovi. A Rückert odpověděl: „Nejsem botanikem, ale myslím, že není žádný druh palmy, který by se hodil k ověnění Vašeho talentu.“ —

*Blüten wollen nicht mehr keimen,
tot ist alle Poesie —*

zaúpěl J. C. v. Wieser.

Mohl bych zde skončit — kdybych nepsal obrázky z moravské sněmovny. On je totiž p. Wieser nějakým tajemníkem ve sněmovně té. Rozuměť vedle poezie také životu praktickému —

*Ziffern müssen alles fassen,
goldne Fesseln sind nicht hart.*

Každý okamžik nese svá záda nahoru k zemskému hejtmanu a něco mu šepotá. Naši pravičáci ho jmenují jen „svatým duchem zemského hejtmana“ a tvrdí, že všechno, co zemský hejtman proti slovanské pravici dělá a mluví, pochází od pana Wiesera. Ale tento má pro každého pravičáka líbezný úsměv a přátelské stisknutí ruky. — „To ví sám pánbůh, odkud to zemský hejtman beře! Někdo mu napovídá, věřte mně, nějaká třetí osoba — ale kdo? Ta osoba je zrovna mythická!“ —

Já mu věřím!

*Der Dichter steht auf einer höhern Warte,
als auf den Zinnen der Partei,*

praví Freiligrath. A kdyby byl posud měl i nějakou nenávist
proti nám Slovanům, ode dneška, jsem přesvědčen, nás
miluje. Vždyť já, *jediný čtenář jeho spisů*, jsem Slovan!

NÁRODNÍ LISTY 21., 25. a 31. prosince 1873